

Türkiye Cumhuriyeti
Ticaret Bakanlığı

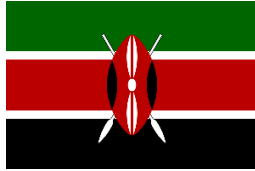

Republic of Turkey
Ministry of Trade

NAİROBİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

TARIM ve HAYVANCILIK SEKTÖRÜ RAPORU

KENYA

Hazırlayan: Dr. Mustafa ALICI
Nairobi Ticaret Müşaviri

Nairobi, 2025

KENYA TARIM ve HAYVANCILIK SEKTÖRÜ RAPORU

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLolar LİSTESİ	iv
YASAL UYARI.....	v
1. Kenya pazarında tarım ve hayvancılık sektörü	1
1.1. Sektörde üretim	1
1.2. Ortalama üretici fiyatları	1
1.3. Sektörde önemli kurumlar, STK'lar	2
1.3.1. Kamu kurumları	2
1.3.2. Sektör dernekleri	3
1.4. Sektörde perakende ve toptan satışlar	4
2. Kenya'nın sektörde dış ticareti.....	4
2.1. Kenya'nın altılı tarife bazında en fazla ithalat yaptığı ürünler	4
2.2. Kenya'nın altılı tarife bazında en fazla ihracat yaptığı ürünler	5
2.3. Kenya'nın gübre ithalatı.....	5
2.4. Kenya'nın sektörde temel ihracat ürünleri miktarı.....	6
2.5. Kenya'nın sektörde temel ithalat ürünleri miktarı.....	6
2.6. Kenya'nın sektörde en fazla ithalat gerçekleştirdiği ilk 10 ülke ve Türkiye.....	6
2.7. Kenya'nın sektörde en fazla ihracat gerçekleştirdiği ilk 10 ülke ve Türkiye	8
2.8. Kenya ile ülkemiz arasında ikili ticaret	9
2.9. Ülkemiz açısından potansiyel ürünlere ilişkin değerlendirme	10
3. Ülke pazarına genel bakış.....	10
3.1. Sektörde pazar büyüklüğü	10
3.2. Önemli oyuncular	11
3.3. Tüketici tercihleri	12
3.4. Pazara giriş	12
3.5. Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler	13
3.6. Firma bulma	14
3.7. Önemli fuarlar	14
3.8. İhaleler.....	14
3.9. Devlete ürün satışı	15
3.10. Kenya'nın, ülkemiz ve diğer ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları	15
3.10.1. Doğu Afrika Birliği	16
3.10.2. Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA)	17

3.11.	Standartlar	17
3.12.	Zorunlu belgeler	18
3.13.	İthalat izinleri	18
3.13.1.	Tarım ürünlerinin gönderi denetimi ve test aşaması	18
3.13.2.	Bitki sağlığı önlemleri	19
3.13.3.	Biogüvenlik denetimleri	19
3.13.4.	Helal belgelendirme	19
3.13.5.	İthalat denetimleri özel düzenlemeye tabi ürünler	19
3.14.	Etiketleme ve ambalajlama	21
3.15.	Lojistik	22
3.16.	Dağıtım kanalları ve perakende satışlar	23
3.17.	E-Ticaret.....	23
3.18.	Satış sonrası hizmetler.....	24
3.19.	Reklam ve pazarlama	24
3.20.	İş yapma kolaylığı, iş kültürü, özel günler, bayramlar	24
3.21.	İthalat vergileri	25
3.21.1.	Gümrük Vergisi	25
3.21.2.	KDV	26
3.21.3.	Diğer vergiler	27
3.22.	Ödeme şekilleri	27
3.23.	Tarife dışı engeller.....	27
4.	Fırsatlar ve tehditler.....	28
5.	Görüş ve Değerlendirmeler	29
6.	Sektörde ihracatın artırılması için firmalara öneriler	29
7.	Yatırımcılar için yararlı bilgiler	29
7.1.	Faydalı linkler	29
7.2.	Ulaşılabilecek hukuki & mali danışmanlık şirket ve bürolarına ilişkin bilgiler	30
YASAL UYARI.....		31

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: İhracat ve ithalat fiyat indeksi, 2019 – 2023.....	1
Tablo 2: Kenya'nın tüm Dünya'dan sektörde ürün bazında ithalatı; 2024	4
Tablo 3: Kenya'nın tüm Dünya'ya sektörde ürün bazında ihracatı; 2024	5
Tablo 4: Kenya'nın gübre ithalatı (İlk 20; Bin USD)	5
Tablo 5: Sektörde ihracat ürünleri miktarı	6
Tablo 6: Sektörde ithalat ürünleri miktarı	6
Tablo 7: Kenya'nın sektörde ithalat yaptığı ilk 10 ülke ve Türkiye	6
Tablo 8: Kenya'nın sektörde ihracat yaptığı ilk 10 ülke ve Türkiye	8
Tablo 9: Kenya'nın Türkiye'den ithalatı	9
Tablo 10: Kenya'nın Türkiye'ye ihracatı	9
Tablo 11: Tarımsal Ürünlerin Pazar Büyüklüğü (Cari fiyatlarla, Milyon USD)	11

YASAL UYARI

Burada yer alan bilgi, yorum ve tavsiyeler yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Burada yer alan ve hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan içerik, yorum ve tavsiyeler genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgiler Nairobi Ticaret Müşavirliği tarafından genel bilgilendirme amacı ile hazırlanmıştır.

Hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan bu içerik, genel anlamda bilgi vermeyi amaçlamakta olup; bu içeriğin, müşterilerin ve diğer yatırımcıların alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilgileri kapsamayabileceği dikkate alınmalıdır. Bu sayfalarda yer alan çeşitli bilgi ve görüşlere dayanarak yapılacak ileriye dönük yatırımlar ve ticari işlemlerin sonuçlarından ya da ortaya çıkabilecek zararlardan Ticaret Bakanlığı sorumlu tutulamaz.

KENYA TARIM ve HAYVANCILIK SEKTÖRÜ RAPORU

1. Kenya pazarında tarım ve hayvancılık sektörü

1.1. Sektörde üretim

Tarım sektörü Kenya ekonomisinde kritik rol oynamaya devam etmektedir. GSMH'nin doğrudan %21 ve dolaylı olarak % 27'sine olan katkısı ile hizmet sektöründen sonra ikinci sıradadır. Toplam iş gücünün % 40'ını barındırmakla beraber kırsal kesim nüfusunun % 70'i tarım sektöründe istihdam edilmektedir (Agriculture Sector Survey, Central Bank of Kenya, 2023).

Tarım sektörü, 2021'den bu yana kuraklıktan dolayı kaydedilen negatif büyüme eğilimini tersine çevirerek 2023'te %7,0'lık etkileyici bir toparlanma kaydetmiştir. Olumlu hava koşullarının; çiftçilerin ürünlerine yüksek fiyatlar beklemesi sonucunda ekili alandaki genişlemenin ve gübre sübvansiyon programını da içeren gelişmiş hükümet müdahalelerinin bu toparlanmada katkısı vardır.

Mısır üretimi, 2023'te %38,8 artışla 47,6 milyon torbaya ulaşmıştır. Bu artış, ekili alandaki genişlemeye; hükümetin garantili asgari getiri ilkeleri kapsamında çiftçilerden mısır satın alma sözüne; iyileşen hava koşullarına ve sübvansiyonlu gübreye erişimin artmasına bağlanabilir. Taze bahçe ürünleri ihracatı, 2022'deki 391,5 bin tondan 2023'te %9,9 artarak 430,2 bin tona çıkmıştır. Pirinç üretimi, öncelikle sulama altındaki alanların genişlemesi nedeniyle 2023'te %19,1 artışla toplam 229.064 tona ulaşmıştır.

Pazarlanan süt üretimi, meraların ve yemlerin iyileştirilmesi sonucunda 2022'de 754,3 milyon litreden 2023'te %6,9 artarak 806,6 milyon litreye çıkmıştır. Şeker kamışı üretimi, işlenecek olgun kamış kıtlığı nedeniyle birkaç şeker fabrikasının kapanmasıyla 2022'de 8,8 milyon tondan 2023'te %36,4 oranında daralarak 5,6 milyon tona düşmüştür. Kahve üretimi, Kahve Meyvesi Hastalığının yayılmasını kolaylaştıran sert hava koşullarının bir sonucu olarak 51,9 bin tondan 48,7 bin tona %6,2 oranında azalmıştır. Çiftçilerin mısır tarımı yapmayı tercih etmesiyle buğday üretimi 2022'de 368,7 bin tondan 2023'te %16,1 oranında azalarak 309,5 bin tona düşmüştür. Bu durum, 2023 yılında buğday ithalatının yüzde 21,5 oranında artırılarak 2.037 bin tona çıkarılmasını gerektirmiştir.

Taze bahçecilik ihracatından elde edilen kazanç 2022'de 146,1 milyar KSh'den 2023'te 147,2 milyar KSh'ye yükselmiştir. İhraç edilen meyvelerin hacmi %44,1 artarak 188,1 bin tona çıkarken, ihraç edilen sebzelerin hacmi 2023'te iki katından fazla artarak 147,7 bin tona çıkmıştır. Ancak ihraç edilen kesme çiçeklerin hacmi 2022'de 198,7 bin tondan 2023'te 73,5 bin tona düşmüştür.

1.2. Ortalama üretici fiyatları

2019-2023 yılları için çeşitli emtia gruplarının ihracat ve ithalat birim fiyat endeksleri Tablo 1'de sunulmaktadır. Tarım ve hayvancılık ihracat fiyat endekslerinde önemli bir artış gözlemlenmiştir. Bu büyüme, Dünya'da gıda fiyatlarının artmasının yanında makine ve ulaşım ekipmanlarının ihracat fiyat endekslerindeki artışlardan kaynaklanmaktadır.

Benzer şekilde, gıda ve canlı hayvan dışında ithalat fiyat endekslerinde de bariz bir artışa şahit olunmaktadır.

Tablo 1: İhracat ve ithalat fiyat indeksi, 2019 – 2023

Baz Yıl: 2009	2019	2020	2021	2022	2023
İHRACAT					
Gıda ve canlı hayvan	144.0	135.0	155.6	197.3	217.1
İçecek ve tütün	154.1	174.6	136.2	151.9	204.4

Hayvansal ve bitkisel yağlar	157.3	135.0	188.0	240.5	228.2
İTHALAT					
Gıda ve canlı hayvan	274.5	205.2	193.9	235.0	238.5
İçecek ve tütün	191.8	170.7	212.9	293.4	351.4
Hayvansal ve bitkisel yağlar	109.1	148.4	199.1	239.7	211.8

Kaynak: Kenya National Bureau of Statistics, Economic Survey, 2024

1.3. Sektörde önemli kurumlar, STK'lar

1.3.1. Kamu kurumları

- **Ministry of Agriculture and Livestock Development:**

Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı; Tarım sektörünü denetler, gıda üretimini kolaylaştırır ve çiftçileri destekler.

- **Agriculture and Food Authority (AFA):**

AFA, tarım ürünleri sektörünü düzenlemek ve tanıtmaktan, standartlara ve uygulama kurallarına uyumu sağlamaktan sorumlu önemli bir hükümet kuruluşudur.

- **Kenya Plant Health Inspectorate Services (KEPHIS):**

KEPHIS, tarımsal girdilerin ve ürünlerin kalitesini ve güvenliğini sağlamada önemli bir rol oynar.

- **Tea Board of Kenya**

Çay sektörünü geliştirmek, düzenlemek ve tanıtmak için Tarım ve Hayvancılık Geliştirme Bakanlığı'na bağlı bir Devlet Şirkettir.

- **National Cereals and Produce Board**

Gıda üretimini, tarım ürünleri ticaretini ve birinci sınıf depolamacılığı teşvik etmektedir.

- **Agricultural Finance Corporation**

Taahhüt edilen girişimler ve aktif toplumsal katılım programlar sayesinde, finansal kapsayıcılığı geliştirme, kredi erişimini genişletme, kredi sağlamasını kolaylaştırma, istihdam yaratmayı teşvik etme ve gıda güvenliğine anlamlı katkılarda bulunma konusunda çalışmalar yapmaktadır.

- **Kenya Seed Company**

Afrika ve ötesinde en kaliteli tohumların lider tedarikçisi olmak, paydaşların memnuniyeti doğrultusunda araştırma ve geliştirme yoluyla yeterli kalitede sertifikalı tohumu rekabetçi bir şekilde temin etmek faaliyetlerini yürütmektedir.

- **National Biosafety Authority**

Otoritenin kuruluş amacı ve hedefi, insan ve hayvan sağlığının güvenliğini sağlamak ve çevrenin yeterli düzeyde korunmasını sağlamak amacıyla GDO'ları içeren araştırma ve ticari faaliyetleri düzenlemektir.

- **Pest Control Products Board**

Zararlılarla mücadele ürünlerinin ithalatı, ihracatı, imalatı, dağıtımı, taşınması, satışı, bertarafı ve güvenli kullanımı konusunda etkin ve verimli bir düzenleyici hizmet sunmak ve çevreye olabilecek olası zararlı etkileri azaltmak faaliyetini yürütmektedir.

- **Kenya Veterinary Vaccine Production Institute**

Hayvancılık sektörünün iyileştirilmesi için araştırma, bilgi sağlama, pazarlama ve dağıtım yoluyla güvenli, etkili ve uygun fiyatlı veteriner aşıları üretmek amacını gütmektedir.

- **Kenya Veterinary Board**

Hayvan sağlığı ve refahı ile halk sağlığını, Veteriner Cerrahlar ve Veteriner Yardımcıları Yasası, 2011'in uygulanması yoluyla korumak ve teşvik etmek, hayvan kaynakları sektörünün büyümesi için kaliteli veterinerlik hizmetlerine erişimi teşvik etmektedir.

- **Veterinary Medicines Directorate**

Veteriner ilaçlarının ve diğer hayvan sağlığı ürünlerinin güvenliğini, kalitesini ve etkinliğini sağlayarak kamu ve hayvan sağlığını, çevreyi korumak ve hayvan refahını teşvik etmektedir.

- **Kenya Meat Commission**

Verimli, etkili ve çevre dostu sistemlerle yerel ve ihracat pazarları için kaliteli et ve et ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, stratejik hayvancılık tedariki yoluyla ulusal gıda güvenliğine, geçim kaynaklarına katkıda bulunmak ve finansal olarak kendi kendine yetebilmek görevini üstlenmiştir.

- **Kenya Dairy Board**

Değer odaklı ve sürdürülebilir bir süt endüstrisini düzenlemek ve kolaylaştırmaktadır.

- **Kenya Fisheries Service**

Kenya'da balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği kaynaklarının sürdürülebilir yönetimini ve gelişimini sağlamaktadır.

- **Kenya Agricultural and Livestock Research Organization (KALRO):**

KALRO, Kenya'daki tarımsal araştırmaların başlıca ulusal kuruluşudur ve tarımsal ürünlere, hayvancılığa ve kaynak yönetimine odaklanır.

- **International Livestock Research Institute (ILRI):**

ILRI, Kenya'da önemli bir varlığı olan, gelişmekte olan ülkeler için hayvancılık araştırmalarına odaklanan küresel bir araştırma merkezidir.

1.3.2. Sektör dernekleri

- **Kenya National Farmers' Federation (KENAFF):**

KENAFF, ülke çapındaki çiftçilerin çıkarlarını temsil eden önde gelen bir çiftçi kuruluşudur.

- **Agricultural Society of Kenya (ASK):**

ASK, sergiler, araştırmalar ve teknoloji aracılığıyla tarımda mükemmelliği amaçlamakta ve teşvik etmektedir.

- **Agricultural Employers Association:**

Bu dernek, Kenya'daki tarım işverenlerinin çıkarlarını temsil eder.

- **Kenya Agribusiness and Agroindustry Alliance (KAAA):**

KAAA, Kenya'nın tarımsal-endüstriyel rekabet gücünü güçlendirmeye odaklanır.

- **Cereal Growers Association (CGA):**

CGA, Kenya'daki tahıl çiftçilerinin çıkarlarını temsil eder.

- **Cereal Millers Association (CMA):**

CMA, Kenya'daki tahıl değirmencilerinin çıkarlarını temsil eder.

- **Avocado Society of Kenya:**

Bu kuruluş, avokado değer zincirini teşvik etmeye ve geliştirmeye odaklanır.

- **Commercial Aquaculture Society of Kenya (CASK):**

CASK, Kenya'da ticari su ürünleri yetiştiriciliğinin gelişimini teşvik eder.

- **Association of Kenya Feeds Manufacturers (AKEFEMA):**

AKEFEMA, hayvan yemi üreticilerinin çıkarlarını temsil eder.

- **Kenya Flower Council:**

Bu kuruluş, çiçekçilik sektörünü teşvik etmeye ve düzenlemeye odaklanır.

1.4. Sektörde perakende ve toptan satışlar

Ana faktörler olarak ulaşım maliyetleri, girdi maliyetleri ve hava koşulları kendini göstermektedir. Ulaşım faktörü, pompa fiyatlarına %16 KDV uygulanması ve yakıt sübvansiyonunun tamamen kaldırılmasının ardından enerji maliyetlerindeki artış ile beraber en büyük etkiyi kaydetmiştir. Aracıların tedarik zincirindeki varlığı, payları da nihai fiyatlandırmaya dahil edildiğinden tüccarlar için fazladan maliyet anlamına gelmektedir. Pazarlara olan uzaklık da fiyat belirlemede önemli bir etkiye sahiptir. Gübre, tahıl ve petrol tedarikindeki aksamalar da girdi maliyetleri yoluyla fiyatlara olumsuz yansımaktadır.

Perakende satışlar genellikle büyük market zincirleri tarafından yerine getirilmektedir. Toptan satışlar da yine bu zincir marketlere ürün sağlayan aracılar, depocular tarafından sağlanmaktadır.

2. Kenya'nın sektörde dış ticareti

2.1. Kenya'nın altılı tarife bazında en fazla ithalat yaptığı ürünler

Kenya'nın tarım ürünleri ithalatında palm yağı, buğday ve pirinç ön plana çıkmaktadır. Türkiye'nin gerek toplam ithalat içerisinde gerekse de tarım ve hayvancılık ürünleri içerisindeki payı ise son derece düşüktür.

Tablo 2: Kenya'nın tüm Dünya'dan sektörde ürün bazında ithalatı; 2024

6'lı Tarife	Tarife Açıklaması	İthalat Değeri (Bin \$)	Türkiye'den İthalatı (Bin \$)	Türkiye'den İthalatının Payı (%)
	Tüm İthalat	20,203,122	173,656	%08
	Tüm tarım ve hayvancılık ürünleri	3,319,395	16,505	%05
151110	Crude palm oil	684,156	-0-	-0-
100199	Wheat	636,795	-0-	-0-
100630	Semi-milled or wholly milled rice	481,513	-0-	-0-
151190	Palm oil and its fractions	220,962	-0-	-0-
170199	Cane or beet sugar and chemically pure sucrose,	217,784	-0-	-0-
210690	Food preparations	94,565	458	% 02
230400	Oilcake and other solid residues, whether or not ground or in the form of pellets, resulting from the extraction of soya bean oil	57,537	-0-	-0-
100590	Maize	55,745	21	% 01
040120	Milk and cream of a fat content	40,785	-0-	-0-
230990	Preparations of a kind used in animal feeding (excl. dog or cat food put up for retail sale)	39,230	418	% 01

Kaynak: TradeMap, 2025.

2.2. Kenya'nın altılı tarife bazında en fazla ihracat yaptığı ürünler

Kenya'nın ihracatına bakıldığında neredeyse tüm ana ihracat kalemlerinin tarım ve hayvancılık ürünlerine dayandığı görülmektedir. Nitekim ülkede sanayi yok denecek kadar zayıftır. Hizmet sektörünün güçlü olduğu ülkede tek mal ihracatı tarım ve hayvancılık eşyaları olarak kendini göstermektedir.

Tablo 3: Kenya'nın tüm Dünya'ya sektörde ürün bazında ihracatı; 2024

6'lı Tarife	Tarife Açıklaması	İhracat Değeri (\$)	Türkiye'ye İhracatı (\$)	Türkiye'ye İhracatının Payı (%)
	Tüm ihracat	8,255,798	15,182	%018
	Tarım ve hayvancılık ürünleri ihracatı	4,311,197	13,812	%03
090240	Black fermented tea	1,355,187	3,967	%03
060311	Fresh cut roses and buds	510,965	563	%01
090111	Coffee (excl. roasted and decaffeinated)	286,386	1,940	%06
060319	Fresh cut flowers and buds, (excl. roses, carnations, orchids, chrysanthemums and lilies)	190,526	114	%005
080440	Fresh or dried avocados	160,761	5,246	%04
151190	Palm oil and its fractions	99,283	-0-	-0-
020450	Fresh, chilled or frozen meat of goats	89,079	-0-	-0-
151590	Fixed vegetable fats and oils and their fractions	86,357	-0-	-0-
240220	Cigarettes, containing tobacco	85,081	-0-	-0-
210690	Food preparations	82,262	-0-	-0-

Kaynak: TradeMap, 2025.

2.3. Kenya'nın gübre ithalatı

Diğer her türlü tarımsal ürünlerden bağımsız olarak ancak tarım ile bağlantısından dolayı Kenya'nın 31 kodlu gümrük tarifesi altında yer alan GÜBRE ithalatına burada yer verilmiştir.

Tablo 4: Kenya'nın gübre ithalatı (İlk 20; Bin USD)

Exporters	Imported value in 2020	Imported value in 2021	Imported value in 2022	Imported value in 2023	Imported value in 2024
World	259312	356942	419825	453926	376331
Saudi Arabia	84239	136100	75452	112837	99392
Russian Federation	42704	33212	89306	123988	81275
Morocco	16594	24311	98974	43203	34774
Tanzania	1633	987	4146	8306	34092
Qatar	26800	18474	35745	28115	27733
Türkiye	10143	30970	7259	32868	19273
China	11258	9217	21915	22698	12575
Belgium	1389	2635	4178	1383	11591
Finland	8244	16448	28	549	8721
Germany	1268	1028	2586	22963	8127
Algeria	0				6790
Netherlands	5559	11121	14461	3690	6170
Norway	14213	19338	7985	8040	6002
United Kingdom	1095	6987	8547	3821	5261
Italy	18818	12043	33786	23338	3747
Spain	2411	1799	1218	1805	2218

Bahrain	0			6066	1952
Iran	0		37	44	1302
India	982	559	629	1446	1124
Oman	0			771	581

Kaynak: Trademap; 2025

2.4. Kenya'nın sektörde temel ihracat ürünleri miktarı

Kenya'nın tarım ve hayvancılık sektöründe ihracat miktarlarına bakıldığında; kesme çiçek, çay ve kahve başı çekmektedir.

Tablo 5: Sektörde ihracat ürünleri miktarı

Mal	Birim	2021	2022	2023
Çiçekçilik	Ton	682,279.4	603,800.3	772,661.2
Çay	Ton	557,351.0	551,804.0	564,545.5
Hayvansal ve bitkisel yağlar	Ton	96,610.4	122,060.1	120,186.7
Şekerleme ürünleri	Ton	64,670.2	71,513.7	69,539.0
Diğer yenilebilir ürünler	Ton	43,108.3	39,113.8	53,141.2
Kavrulmamış kahve	Ton	37,504.1	48,301.7	48,858.8
Buğday unu	Ton	2,867.4	2,559.4	27,209.3
Sisal	Ton	31,152.1	32,371.5	23,803.9
Tütün ve tütün mamulleri	Ton	19,983.9	16,237.8	11,841.7
Balık ve balıkçılık mamulleri	Ton	10,875.3	13,624.2	10,799.7
İşlenmiş deri	Ton	8,634.3	9,083.6	8,152.4
Ham deriler ve postlar	Ton	2,496.3	5,564.7	5,722.5
Mısır (öğütülmemiş, tatlı mısır hariç)	Ton	5,127.6	3,824.7	3,937.1

Kaynak: Kenya National Bureau of Statistics, Economic Survey, 2024

2.5. Kenya'nın sektörde temel ithalat ürünleri miktarı

Kenya'nın sektörde ithalatının miktar olarak verileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 6: Sektörde ithalat ürünleri miktarı

Mal	Birim	2021	2022	2023
Buğday	Ton	1,889,921.9	1,676,623.9	2,037,036.0
Hayvansal ve bitkisel yağlar	Ton	926,435.4	868,602.7	971,613.8
Pirinç	Ton	630,910.5	678,087.6	937,098.5
Şekerler, Pekmez ve Bal	Ton	468,785.1	364,461.2	644,003.3
Mısır (öğütülmemiş, tatlı mısır hariç)	Ton	486,525.0	793,751.5	507,932.5
Diğer yenilebilir ürünler	Ton	85,988.5	82,038.0	105,196.3
Buğday unu	Ton	611.1	688.5	827.5

Kaynak: Kenya National Bureau of Statistics, Economic Survey, 2024

2.6. Kenya'nın sektörde en fazla ithalat gerçekleştirdiği ilk 10 ülke ve Türkiye

Kenya'nın sektörde ithalatının ülkelere göre ayrımı da gayet çarpıcıdır. İthalat birincisi palm oil çoğunlukla Malezya'dan ithal edilmektedir. Buğdayda Rusya, pirinçte ise Hindistan başı çekmektedir.

Tablo 7: Kenya'nın sektörde ithalat yaptığı ilk 10 ülke ve Türkiye

Bin USD; 2023				
İhracatçı ülke	HS Code	Ürün Tanımı	Değer	İthalat değeri
World		Tüm ithalat		18,705,398

World	Tarım ve hayvancılık ürünleri			3,587,682
1. Malaysia	Malezya'dan ithal edilen ilk üç ürün			655,195
	151110	Crude palm oil	580,652	
	151190	Palm oil and its fractions,	33,017	
	151800	Animal or vegetable fats and oils	22,395	
2. Russian Federation	Rusya'dan ithal edilen ilk üç ürün			466,151
	100199	Wheat and meslin	456,165	
	100590	Maize	9,873	
	240220	Cigarettes, containing tobacco	39	
3. India	Hindistan'dan ithal edilen ilk üç ürün			396,876
	100630	Semi-milled or wholly milled rice	238,122	
	170199	Cane or beet sugar and chemically pure sucrose, in solid form	53,910	
	100640	Broken rice	32,021	
4. Brazil	Brezilya'dan ithal edilen ilk üç ürün			169,568
	170199	Cane or beet sugar and chemically pure sucrose	127,123	
	170114	Raw cane sugar, in solid form	21,337	
	220720	Denatured ethyl alcohol and other spirits	13,210	
5. Indonesia	Endonezya'dan ithal edilen ilk üç ürün			168,837
	151110	Crude palm oil	131,069	
	151190	Palm oil and its fractions	30,023	
	151800	Animal or vegetable fats and oils	1,787	
6. Uganda	Uganda'dan ithal edilen ilk üç ürün			149,191
	040120	Milk and cream of a fat content	46,350	
	170199	Cane or beet sugar and chemically pure sucrose	37,578	
	040210	Milk and cream in solid forms	8,437	
7. United States of America	Amerika'dan ithal edilen ilk üç ürün			137,918
	100199	Wheat	58,464	
	150790	Soya-bean oil and its fractions	29,242	
	071310	Dried, shelled peas	20,846	
8. Tanzania	Tanzanya'dan ithal edilen ilk üç ürün			131,409
	100590	Maize	49,085	
	230630	Oilcake and other solid residues	14,382	
	071333	Dried, shelled kidney beans	7,251	
9. South Africa	Güney Afrika'dan ithal edilen ilk üç ürün			118,386
	100590	Maize	58,144	
	080810	Fresh apples	10,563	
	220421	Wine of fresh grapes	8,368	
10. Pakistan	Pakistan'dan ithal edilen ilk üç ürün			117,011
	100630	Semi-milled or wholly milled rice,	102,799	
	210690	Food preparations	9,776	
	110812	Maize starch	3,321	
26. Türkiye	Türkiye'den ithal edilen ilk üç ürün			27,362
	071310	Dried, shelled peas	7,783	
	100590	Maize	7,545	

	190219	Uncooked pasta	2,291	
--	--------	----------------	-------	--

Kaynak: TradeMap, 2025.

2.7. Kenya'nın sektörde en fazla ihracat gerçekleştirdiği ilk 10 ülke ve Türkiye

Ülkenin en büyük ihracat kalemi çayın Pakistan, Birleşik Krallık ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne gönderildiği görülmektedir. İkinci büyük kalem çiçek ise Hollanda'ya gitmektedir. Türkiye'ye ihracatta ise birincilik avokadodadır.

Tablo 8: Kenya'nın sektörde ihracat yaptığı ilk 10 ülke ve Türkiye

Bin USD; 2023				
İthalatçı ülke	HS Code	Ürün Tanımı	Değer	İhracat değeri
World	Tüm ihracat			7,216,731
World	Tarım ve hayvancılık ürünleri			4,008,524
1. Pakistan	Pakistan'a ihraç edilen ilk üç ürün			561,610
	090240	Black fermented tea	559,960	
	071333	Dried, shelled kidney beans	412	
	080262	Fresh or dried macadamia nuts	281	
2. Netherlands	Hollanda'ya ihraç edilen ilk üç ürün			444,024
	060311	Fresh cut roses	185,306	
	060319	Fresh cut flowers	83,834	
	080440	Fresh or dried avocados	42,368	
3. United Kingdom	Birleşik Krallık'a ihraç edilen ilk üç ürün			342,947
	090240	Black fermented tea	91,224	
	060311	Fresh cut roses	70,618	
	060319	Fresh cut flowers	39,558	
4. United Arab Emirates	BAE'ne ihraç edilen ilk üç ürün			258,522
	090240	Black fermented tea	78,116	
	020450	Fresh, chilled or frozen meat of goats	62,365	
	060311	Fresh cut roses	19,866	
5. Uganda	Uganda'ya ihraç edilen ilk üç ürün			236,188
	151190	Palm oil and its fractions	73,155	
	151710	Margarine	20,313	
	170410	Chewing gum	16,936	
6. Egypt	Mısır'a ihraç edilen ilk üç ürün			214,926
	090240	Black fermented tea	206,225	
	080440	Fresh or dried avocados	2,780	
	080430	Fresh or dried pineapples	2,138	
7. South Sudan	Güney Sudan'a ihraç edilen ilk üç ürün			119,438
	210690	Food preparations	33,132	
	220300	Beer made from malt	23,607	
	151620	Vegetable fats and oils	7,899	
8. Germany	Almanya'ya ihraç edilen ilk üç ürün			107,850
	090111	Coffee (excl. roasted and decaffeinated)	35,728	
	060311	Fresh cut roses	21,375	
	060210	Unrooted cuttings and slips	11,321	
9. Somalia	Somali'ye ihraç edilen ilk üç ürün			105,168

	240220	Cigarettes, containing tobacco	44,992	
	210690	Food preparations	27,205	
	190190	Malt extract; food preparations of flour, groats, meal, starch or malt extract,	10,736	
10. France	Fransa'ya ihraç edilen ilk üç ürün			104,698
	200559	Unshelled beans	38,728	
	080440	Fresh or dried avocados	14,764	
	070820	Fresh or chilled beans	12,376	
41. Türkiye	Türkiye'ye ihraç edilen ilk üç ürün			19,061
	080440	Fresh or dried avocados	10,754	
	090240	Black fermented tea	4,293	
	090111	Coffee (excl. roasted and decaffeinated)	1,111	

Kaynak: TradeMap, 2025.

2.8. Kenya ile ülkemiz arasında ikili ticaret

Kenya'nın Türkiye'den tarım ve hayvancılık sektöründe alım hacmi 2024 yılında 58 milyon USD olarak oluşmuşken ürün dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 9: Kenya'nın Türkiye'den ithalatı

HS Code	Ürün Tanımı	Kenya'nın Türkiye'den ithalatı		
		2022	2023	2024
	All products	284.184	263.667	268.313
	Agricultural products	51.644	61.693	58.702
'110100	Wheat or meslin flour	20.434	23.374	19.705
'190219	Uncooked pasta, not stuffed or otherwise prepared, not containing eggs	7.549	10.259	10.614
'121490	Swedes, mangolds, fodder roots, hay, lucerne "alfalfa", clover, sainfoin, forage kale, lupines, ...	0	0	9.750
'071310	Dried, shelled peas "Pisum sativum", whether or not skinned or split	2.311	8.415	2.900
'170230	Glucose in solid form and glucose syrup, not containing added flavouring or colouring matter ...	3.334	1.094	2.633
'151219	Sunflower-seed or safflower oil and their fractions, whether or not refined, but not chemically ...	2.438	1.104	2.500
'210690	Food preparations, n.e.s.	875	1.650	1.872
'071340	Dried, shelled lentils, whether or not skinned or split	3.038	1.914	1.793
'230910	Dog or cat food, put up for retail sale	1.125	987	1.187
'210410	Soups and broths and preparations therefor	751	774	885

Kaynak: TradeMap, 2025.

Kenya'nın ülkemize ihracatı ise 17 milyon USD olarak gerçekleşmiş olup ülkemize tüm ihracatın çoğunluğunu tarım ürünlerinin kapsadığı görülmektedir.

Tablo 10: Kenya'nın Türkiye'ye ihracatı

HS Code	Ürün Tanımı	Kenya'nın Türkiye'ye ihracatı		
		2022	2023	2024
'TOTAL	All products	20.575	22.399	18.993
	Agricultural products	16.525	20.042	17.033
'120991	Vegetable seeds, for sowing	1.857	2.734	4.408

'080440	Fresh or dried avocados	5.403	8.178	4.028
'090240	Black fermented tea and partly fermented tea, whether or not flavoured, in immediate packings ...	4.580	3.939	3.557
'090111	Coffee (excl. roasted and decaffeinated)	1.019	1.893	2.005
'120740	Sesamum seeds, whether or not broken	730	1.235	780
'060210	Unrooted cuttings and slips	234	481	557
'130120	Natural gum Arabic	0	0	548
'060311	Fresh cut roses and buds, of a kind suitable for bouquets or for ornamental purposes	176	196	415
'120930	Seeds of herbaceous plants cultivated mainly for flowers, for sowing	30	44	217
'040590	Fats and oils derived from milk, and dehydrated butter and ghee (excl. natural butter, recombined ...	55	0	161

Kaynak: TradeMap, 2025.

2.9. Ülkemiz açısından potansiyel ürünlere ilişkin değerlendirme

Ülkemizin Kenya'ya ihracat potansiyeli, bir anlamda Kenya'nın tarımsal üretimini etkileyen faktörlerin anlaşılmasına bağlıdır. Tarım sektöründeki dinamiklerin iyi anlaşılması, gıda güvenliğini artırma ve fiyat istikrarını koruma potansiyelinin açığa çıkarılmasında kritik öneme sahiptir. Kenya İstatistik Ofisi'nin (KNBS) yaptığı analizlere göre yüksek girdi maliyetleri, hava koşulları, zararlılar ve hastalıklar, ulaşım ve işçilik maliyetlerinin tarımsal üretimi en çok etkilediği ortaya konulmuştur (KNBS, Economic Survey, 2024).

Girdi maliyetlerinin, özellikle gübre fiyatının yüksek olması, çiftçileri optimumdan daha az miktarda ürün kullanmaya zorlamış olup bu da mahsulü olumsuz etkilemiştir. Saha araştırmalarında sıklıkla yine ürünlere zarar veren böcekler, salyangozlar gibi zararlılarla mücadelede yetersiz kalındığı, yine bitkisel ilaçların maliyetinin yüksek olmasının bunda önemli rol oynadığı ortaya çıkmaktadır. Çoğu çiftçi, ekim, ot ayıklama ve hasat sırasında insan emeğine geçmeden önce arazi hazırlığı sırasında traktör ve diğer tarım makinelerine güvenmektedir. Ancak tarım makineleri sahipliği de büyük kurumsal şirketler haricinde çok kısıtlı kalmaktadır. Bu nedenle Kenya'da tarım çoğunlukla insan gücüyle yürütülmektedir.

Geliştirilmiş tohumlar, inorganik gübreler, tarım kimyasalları, tarım aletleri ve sulama gibi modern teknolojiyi bünyesinde barındıran çiftlik girdilerinin kullanımı, temel geçim kaynağı tarım olan kitleler için çıktı düzeyini artırma ve gıda güvensizliğini azaltma potansiyeline sahiptir.

Uygun fiyatlı ve kaliteli tarım girdilerine erişim çoğu çiftçi için hala zordur. Çoğu çiftçi, ana kısıtlamalar olarak tohum ve gübre gibi girdilerin yüksek maliyetini ve finansman eksikliğini işaret etmektedir. Bahsedilen diğer zorluklar arasında; mekanizasyonun yüksek maliyeti; düşük kaliteli gübre/tohumlar; ve girdiler hakkında sınırlı bilgi yer almaktadır (Agriculture Sector Survey, Central Bank of Kenya, 2023).

Dolayısıyla Türk ihracatçılarımız için kaliteli mal tedarikinin yanında sektörel bilgi aktarımının sağlanması, çiftçilerin eğitimini de gerekirse destekleyecek şekilde iş modeli kurulması, makine yoğun üretimi destekleyecek tedariklere ağırlık verilmesi gibi çözüm önerilerinin sahada olumlu karşılık bulacağı düşünülmektedir.

3. Ülke pazarına genel bakış

3.1. Sektörde pazar büyüklüğü

Cari fiyatlarla tarımsal ürünlerin pazar büyüklüğü aşağıda gösterilmiştir. Rakamlar Kenya National Bureau of Statistics tarafından hazırlanan 2024 Economic Survey'den alınmış olup

Kenya Şilini olarak düzenlenen tablo, ilgili yılın yılsonu USD kuru üzerinden çevrilerek USD olarak tabloya işlenmiştir.

Tablo 11: Tarımsal Ürünlerin Pazar Büyüklüğü (Cari fiyatlarla, Milyon USD)

ÜRÜN GRUBU	2021	2022	2023
HUBUBAT			
Mısır	60,62	64,18	72,48
Buğday	91,89	87,98	94,18
Diğer	92,36	127,23	147,55
Toplam	244,87	279,40	314,21
BAHÇE ÜRÜNLERİ			
Kesme çiçek	979,74	844,31	687,71
Sebze	251,55	187,49	152,11
Meyve	162,48	159,55	142,53
Toplam	1.393,77	1.191,35	982,35
GEÇİCİ ENDÜSTRİYEL TARIM ÜRÜNLERİ			
Şeker kamışı	250,89	318,70	189,38
Pyrethrum (Pire Otu)	0,94	1,91	3,27
Diğer	11,27	17,03	17,52
Toplam	263,11	337,52	210,17
SÜREKLİ ENDÜSTRİYEL TARIM ÜRÜNLERİ			
Kahve	163,97	221,28	127,12
Çay	1.114,46	1.269,21	1.126,99
Sisal	49,46	52,91	38,74
Toplam	1.327,89	1.543,40	1.292,85
TOPLAM ENDÜSTRİYEL ÜRÜNLER	3.229,64	3.351,67	2.799,58
HAYVANCILIK			
Sığır ve buza	914,79	686,18	720,14
Keçi ve koyun	93,62	124,95	90,31
Süt	297,68	298,75	262,03
Tavuk ve yumurta	85,65	88,04	55,75
Diğer	36,73	47,29	89,18
Toplam	1.428,48	1.245,21	1.217,40
GENEL TOPLAM	4.658,12	4.596,88	4.016,98

Kaynak: Kenya National Bureau of Statistics, Economic Survey, 2024

3.2. Önemli oyuncular

Kenya’da özel şirketlerin yapısına baktığımızda, büyük ve kurumsal şirketlerin çoğunlukla yabancı sermayeli şirketlerden oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kesme çiçek örneği en bariz örnektir. Büyük oyuncuların çoğu Avrupa ülkeleri sermayelidir.

Tropik meyve ve sebze yetiştiriciliği ve ticaretinde de yabancı sermayeli ülkelerin payı büyüktür. Burada da Avrupa ülkeleri ile ABD, İsrail sayılabilir. Bunların yanında Kenya’da uzun süredir yerleşik Hintli Kenyalı nüfusun neredeyse tarımın her alanında ağırlığı hissedilmektedir.

İhracatın en büyük kalemi çaya baktığımızda ise lokal ve küçük çapta üretimin hayli fazla olduğu gözlemlenir. Çayın ticareti ise araçlar veya kooperatifler vasıtasıyla çiftçiden alınarak satışı şeklinde yapılır.

Diğer önemli ihracat kalemi kahve ise hem çay gibi yerel üreticiler vasıtasıyla, hem de yabancı sermayeli işletmelerin üretimleri şeklinde yapıldığı görülmektedir.

Hayvancılık alanında et ve süt ürünlerinde yerelde küçük ve büyük işletmeler şeklinde her iki türden örgütlenme bulunmakta olup, büyük işletmeler genelde hem kendileri üretim yapmakta, hem de küçük çiftçiden alıp işleyerek satışını yapmaktadır. Gerek et gerekse de süt yönünden yerelde büyük ve güçlü oyuncular vardır.

3.3. Tüketici tercihleri

Kenya'da nispeten düşük alım gücüne bağlı olarak fiyata duyarlı bir tüketici topluluğu bulunmakta, bunun sonucunda pazarda Çin ve Hindistan menşeli ürünlerin hâkimiyeti bulunmaktadır. Ülkede yerleşik çok sayıda Kenya Hintlisi bulunmakta olup Hindistan asıllı Kenyalılar iş hayatında çok etkindir. Son yıllarda birçok Çinli firma da Kenya'ya yerleşmiş, Kenyalı ithalatçılara ürünlerini direkt olarak Kenya pazarında sunmaya başlamışlardır. Ancak giderek daha çok sayıda tedarikçi, alımlarında ucuz fiyattan ziyade kaliteyi ön plana almaktadır. Bu durumun ülkemiz menşeli mal ve hizmetlerin gelecekte piyasada daha çok tercih edilmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Çin menşeli ürünlerin piyasada fiyat avantajı bulunurken, ABD ve Avrupa ülkeleri menşeli ürünler yüksek kaliteli olarak algılanmaktadır. Kenya pazarında Türkiye menşeli ürünlerin imajı da oldukça iyidir. Son dönemde ise Çin'den yapılan ithalatla navlun maliyetlerinin aşırı yükselmesi nedeniyle ithalatçıların alternatif arayışında oldukları görülmektedir.

3.4. Pazara giriş

Kenya'nın tarımı, toplam tarımsal üretimin %75'ini ve pazarlanan tarımsal ürünün %70'ini oluşturan ağırlıklı olarak küçük ölçekli üretimdir. Bu üreticilerin ve mevcut çiftçi gruplarının çoğunluğu, pazar için asgari geçimlik düzeyde üretim yapmaktadır. Ayrıca, mevcut pazarlama örgütleri, toplu pazarlama ve yukarı akış değer zinciri aktörleriyle bağlantı konusunda zayıftır. Bireysel küçük ölçekli üreticilerden ve üretici gruplarından gelen düşük miktardaki ürün miktarı, genellikle büyük alıcılar tarafından talep edilen pazar eşiğini karşılamaz. Ülkedeki tarımsal emtia arzı, yıllık yağış miktarına bağlıdır. Bu durum, yılın belirli dönemlerinde pazarlanabilir tarımsal emtia arzının dalgalanmasına neden olur. Bu arz dalgalanmaları, düzensiz hava modellerine, üretim başarısızlıklarına ve bunların yanı sıra zararlıların ve hastalıkların salgınlarına neden olan iklim değişikliği nedeniyle daha da kötüleşmiştir. Tarımsal ürünlerde hasat sonrası kayıplar, hasattan tüketime kadar belirli bir tarımsal ürün veya üründe ölçülebilir niceliksel ve nitel kayıplardır. Bu kayıplar Kenya'nın tarım sektöründe önemli bir zorluktur ve hasat edilen ürünlerde %30'un üzerinde, süt ürünlerinde %40 ve balıklarda %25'lik bir kayıp olduğu tahmin edilmektedir. Bu kayıpların nedenleri arasında yetersiz hasat, elleçleme ve dağıtım teknikleri, yetersiz depolama tesisleri ve tarımsal ürünlerin bozulabilir doğası yer almaktadır. Hükümet, hasat sonrası kayıpları azaltmak için bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler, özellikle endüstriyel ürünler için verimli hasat sonrası elleçleme tesisleri, ekipmanları ve operasyonlarının geliştirilmesine yol açmıştır. Tahıllar, süt ürünleri, balıkçılık, baklagiller, et ve bahçecilik gibi bazı alt sektörler ise ne yeterli ne de iyi gelişmiştir. Bu tesislerin mevcut olduğu yerlerde bile, büyük ölçüde yeterince kullanılmamaktadır.

Diğer taraftan tarım pazarları, çiftçiler için düşük gelirler ve tüketiciler için yüksek gıda fiyatları ile karakterize edilir. Bu durum kısmen araçlar arasındaki eksik rekabet tarafından yönetilmekte ve şekillenmektedir.

Tarımsal ürünlerin ve ürünlerin çoğu ham halde pazarlanır ve bu da düşük getirilere yol açar. Ürünlerin çoğu ham halde ihraç edilirken, birkaçı işlenir, denizaşırı markalanır ve daha sonra çok yüksek fiyatlarla iç tüketim için yeniden ithal edilir.

Tarımsal ürünlerin raf ömrünü uzatabilecek ve onlara değer katabilecek tesis ve teknolojilere erişim yetersizdir. Çoğu durumda tesisler ve teknolojiler mevcut değildir ve mevcut oldukları yerlerde de üreticilerin çoğundan uzaktadır. Ayrıca, özellikle katma değerli faaliyetleri yürütmek için başta enerji olmak üzere üretim maliyeti komşu ülkelere göre nispeten daha yüksektir ve bu da Kenya'nın katma değerli tarımsal ürünlerinin mevcut pazarlardaki rekabet gücünü azaltır.

Tarımsal ürünlerin pazarlanmasının çoğu, üreticiler, aracılar, perakendeciler, toptancılar ve işlemcileri içeren geleneksel kanallar aracılığıyla yapılır. Alternatif tarımsal pazarlar, bir ekonomideki geleneksel olmayan pazarlama kanallarıdır ve tarımsal ürün ve ürünleri pazarlamanın yeni veya modern yolları olabilir. Bunlara lisanslı depoculuk sistemi (WRS), emtia borsaları, vadeli işlem ve türev piyasaları ve açık artırmalar gibi yapılandırılmış pazarlama platformları dahildir. Alternatif tarım pazarlarının diğer biçimleri dijital ve sanal pazarlardır. Alternatif pazarlar, özellikle dijital pazarlama platformları, alıcıları ve satıcıları eşleştirerek zamanı ve piyasa işlem maliyetlerini de azaltır.

Covid 19 salgınının ardından, özellikle dijital pazarlama olmak üzere alternatif pazarlama kanallarının kullanımında bir artış gözlemlenmiştir. Salgın, geleneksel pazarlama araçlarının, bir ticaret noktasında aktörlerin fiziksel varlığını ve etkileşimini içerdiği için sınırlamaları ortaya çıkarmıştır. Lisanslı Depoculuk Sistemi (Warehouse Receipt System - WRS) ve Kenya Çoklu Emtia Borsası (Kenya National Multi Commodities Exchange Limited - KOMEX) halihazırda geliştirilmeye devam etmektedir. Ayrıca Kenya'da, mahsul ve hayvancılıkta emtia borsaları teşkilatlanmaktadır. Başlıca borsalar Nairobi Kahve Borsası, Mombasa Çay Müzayedesini olup, Baringo ve Laikipia gibi hayvancılıkta iyi eyaletler canlı hayvan müzayedeleri düzenlemektedir. Bu platformların şu anda verimliliğinin artırılmasına çalışılmaktadır. Diğer taraftan vadeli işlemler ve türev piyasaları tarımsal emtialar için henüz gelişmemiş durumdadır.

Kenya'daki tarım pazarlarına giriş şartları ve hedefleri değişebilir. Bu kapsamda pazar hedefi belirlemek ve belirli yerleri bulmak için Tarım Bakanlığı'nın canlı piyasa gözlem sistemi olan [KAMIS](#) gibi pazar bilgi sistemlerini kullanmanın faydalı olacağı düşünülmektedir.

İthalat penetrasyon oranı, iç talebin ithalatla ne ölçüde karşılandığını gösterirken, ihracat yoğunluğu ihraç edilen ulusal brüt çıktının yüzde değerini gösterir. İthalat penetrasyonu 2017'de %17,9'dan 2020'de %13,9'a düşmüştür. Bu durum yerel üretimin arttığı, ithalata bağımlılığın ise azaldığı anlamına gelir. 2020 yılı için ihracat yoğunluğu %3,49 olarak gerçekleşmiştir. (Agricultural Marketing Strategy 2023 – 2032, Ministry Of Agriculture And Livestock Development, 2023).

3.5. Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler

1963 yılında kurulan ve şu an 55 milyonluk nüfusu ile Kenya, son birkaç yılda ortalama yüzde 5'in üzerinde büyüme oranıyla önemli bir ekonomik büyüme kaydetmiştir. Kenya'da eyalet yapısı bulunmakta olup 47 eyalet bulunmaktadır. 2024 yılı itibarıyla Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) 120 milyar ABD Doları, kişi başına düşen gelir ise 2.140 ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Kenya'nın ekonomisi, gerek çeşit ve gerekse de gelişmişlik seviyesiyle çoğu Afrika ülkesinden ayrılır. 5,5 milyonluk nüfusu ile başkent Nairobi büyüklük ve gelişmişlik açısından ilk sırada yer alırken, Mombasa (1,5 milyon), Kisumu (600 bin), Eldoret (500 bin), Nakuru (500 bin) diğer önemli şehirleridir.

Kenya'nın bölgesel ekonomik bloklara üyeliği, stratejik coğrafi konumuyla birleştiğinde, ülkeyi 300 milyondan fazla nüfusla devasa Doğu Afrika Topluluğu (EAC) pazarına ve 600 milyona yaklaşan nüfusla Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarına (COMESA) açılan kapı haline getirmektedir. Kenya, ayrıca son zamanlarda artan bir iştahla dünyadan farklı aktörlerle ticaret anlaşmaları imzalamaktadır.

Dolayısıyla Kenya gerek içsel gelişimi, gerekse de Sahra altı Afrika'nın doğusunda güvenli bir liman olarak göze çarpmaktadır.

3.6. Firma bulma

Kenya piyasasında alıcı veya işbirlikçi firma bulmanın en etkin yolu bizzat Kenya'ya gelinerek muhataplarla yüz yüze görüşmektir. Karşılıklı güven açısından eposta veya mesajlaşma gibi yolların sağlıklı yürümediği gözlemlenmektedir. Bunun içi fuarlar, ticaret heyetleri veya pazar araştırma gibi vesilelerle ülkenin ziyaret edilmesi, potansiyel alıcılar ile yüz yüze görüşmeler yapılmasında fayda görünmektedir.

Buna ek olarak ziyaretlerin öncesinde Ticaret Bakanlığımızın bilgi talep etme sistemi olan Müşavire Danışın uygulamasından potansiyel muhatap şirketlerle alakalı soruların iletilmesi ve Kenya hakkında bilgilerin talep edilmesi mümkündür (<https://musaviredanisin.ticaret.gov.tr/>).

Diğer taraftan Ticaret Bakanlığımızın sunduğu destekler kapsamında fuarlara, ticaret heyetlerine katılımlarda veya yurt dışı pazar araştırmaları gezilerinde desteklerden faydalanmak mümkündür.

3.7. Önemli fuarlar

Kenya'da önemli etkinlikler arasında Afrika Agri Expo, Agritec Africa ve Kenya Tarım Derneği (ASK) tarafından düzenlenen çeşitli etkinlikler vardır.

Africa Agri Expo: Tarım işletmelerinin Afrika tarım sektöründeki fırsatları bir araya getirmesi, ağ kurması ve keşfetmesi için bir platformdur. En önemli etkinliklerdendir. Fuar, Kenya Tarım ve Hayvancılık Geliştirme Bakanlığı tarafından desteklenmektedir. Etkinlikte sergi alanı, ağ oluşturma salonları, konferanslar, panel tartışmaları ve seminerler yer almaktadır.

Agritec Africa: Tarım teknolojilerine odaklanan uluslararası bir fuar ve konferans organizasyonudur. Eş zamanlı etkinlikler arasında Dairy, Livestock & Poultry Expo Africa ve Graittech Africa Expo yer almaktadır.

Naivasha Horticultural Fair, yine büyük oyuncuların bulunduğu önemli fuarlardandır.

Kenya Tarım Derneği (ASK) fuarları: ASK, yıl boyunca Kenya'nın farklı bölgelerinde çeşitli fuarlar düzenlemektedir.

Diğer önemli etkinlikler:

Sokoni Agri-Business Expo, Agro & Poultry Africa, Africa Poultry & Animal Feed Expo, FINAS (Agriculture Finance Summit) sayılabilir.

Ayrıca şirketlerimizin, Ticaret Bakanlığımızın sağladığı fuar desteklerinden faydalanmak için [2024 ve 2025 Yılında Destek Kapsamına Alınan Yurtdışı Fuarlar](#) linkini takip ederek fuarlar hakkında bilgi sahibi olmasında ve desteklerden faydalanmasında fayda görülmektedir.

3.8. İhaleler

Bürokratik mekanizmalardaki karmaşıklık, yerel ilişkilere dayanan bilgi edinme süreçleri ve bu süreçlerin şeffaflıktan uzak olması, kamu ihalelerinde özellikle yeni yabancı aktörler için dezavantajlı bir ortam oluşturmaktadır. Diğer taraftan, yerel firmaların yeterince rekabetçi olamayışı, ülkede yabancı firmaları kamu ihalelerinde öne çıkarmaktadır. Ülkede ya da çevre

ülkelerde proje üstlenmiş olan ya da ülkede yerleşik bir ofisi bulunan firmaların kamu ihalelerinde daha avantajlı konumda oldukları da gözlemlenmektedir.

Finansmana erişim konusunda sorun yaşamayan firmalar ihalelerde öne çıkabilmektedir. Buna ek olarak, kamu projelerinde bazı ihalelerin sadece yerel firmalara verildiği, söz konusu yerel firmaların özellikle teknik yeterlilik açısından eksiklerini giderecek yabancı firmalarla işbirliği arayışında oldukları görülmektedir.

Kamu ihalelerine ilişkin duyurular [PPIP \(tenders.go.ke\)](http://PPIP.tenders.go.ke) internet adresi üzerinden takip edilebilmektedir. Buna ek olarak ilgili sektörüne göre, o sektörle alakalı Bakanlık veya ilgili Kamu İdarelerinin web sitelerinden de ihaleler hakkında bilgi edinilmesi mümkündür.

Ayrıca Kenya eyalet sisteminde, eyaletler de merkezi hükümetten bağımsız ihale açabilmekte olup tüm eyaletlerin temsil edildiği Council of Governors websitesinden de ([Tenders \(cog.go.ke\)](http://Tenders.cog.go.ke)) ihalelerin takip edilmesi mümkündür.

3.9. Devlete ürün satışı

Hükümet, kamu kurumlarını desteklemek ve gıda bulunabilirliğini sağlamak amacıyla tahıl, süt ürünleri, meyve, sebze ve işlenmiş gıdalar da dahil olmak üzere çok çeşitli tarım ürünleri satın almaktadır.

Kamu Alımları ve Varlık Tasfiyesi Yasası 2022 (**Public Procurement and Asset Disposal Act**) (PPADA) ve Kamu Alımları ve Varlık Tasfiyesi Yönetmeliği, 2020 (**Public Procurement and Asset Disposal Regulations**) (PPADR) Kamu alımları için esas mevzuattır ve Kamu Alımları Düzenleme Kurumu'nu (PPRA) ve Kamu Alımları İdari İnceleme Kurulu'nu (PPARB) tek yetkili kurumlar olarak atamıştır.

Ancak tecrübelerimize göre bu tür alımlar genelde yerel çiftçileri destekleyecek şekilde yerel şirketlerden yapılmaktadır.

3.10. Kenya'nın, ülkemiz ve diğer ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları

Kenya ile aramızda ekonomik ve ticari anlaşma henüz **bulunmamaktadır.**

2023 yılı başlarında Maliye Bakanlığımız temsilcileri Kenya'ya gelerek Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması taslak metninde yalnızca bir madde haricinde mutabakat sağlamıştır. Bekleyen bir madde ise Kenya'nın deniz yetki sınırlarının tanımlamasına ilişkindir.

Ayrıca 2014 yılında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması da ülkemiz ile 08.04.2014 imzalanmış olup 01.06.2017 / 30083 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmasına rağmen Kenya tarafında Onaylanarak Resmi Gazetede yayımlanmadığından dolayı yürürlüğe girememiştir.

Çok Taraflı Ticaret Sistemi

Kenya, 1 Ocak 1995'ten beri Dünya Ticaret Örgütü üyesi ve 5 Şubat 1964'ten beri GATT üyesidir. En Çok Kayrılan Ülke (MFN) ilkesinden hareketle ürünlerinin dünya pazarlarının %90'ından fazlasına erişimi vardır.

Bölgesel Pazarlar

Kenya çeşitli ticari anlaşmalara üyedir ve ticareti geliştirme planlarından yararlanmaktadır. Kenya, 300 milyondan fazla nüfusuyla Burundi, Ruanda, Uganda, Tanzanya, Güney Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve son olarak Somali'nin de katılımıyla üye sayısı 8 olan ve toplam GSYİH'sı 300 milyar doları geçen Doğu Afrika Topluluğu'nun (EAC) bir üyesidir.

Kenya ayrıca 21 üye sayısı, 800 milyar dolara yaklaşan GSYİH'sıyla ve 600 milyonluk nüfusuyla Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı'nın (COMESA) bir üyesidir.

Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi

Kenya, 1971'de UNCTAD himayesi altında kurulan Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (Generalized System of Preferences - GSP) kapsamında, en az gelişmiş ülkeler ve gelişme yolundaki ülkeler arasında bulunmakta olup GTS kapsamında Kenya'nın GTS'yi kabul eden ülkelere yaptığı ihracatlarda indirimli veya sıfır gümrük vergisi oranları söz konusu olabilmektedir. Ülkemiz de GTS'yi kabul etmiş ülkelerdendir.

Afrika Büyüme ve Fırsat Yasası

Afrika Büyüme ve Fırsat Yasası (African Growth and Opportunity Act) kapsamında, Sahra altı Afrika ülkeleri, Genelleştirilmiş Tercihler Sisteminin dışında bırakılan 1800 ek ürün yelpazesi için Sahra Altı Afrika ülkeleri menşeli olmak kaydıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne gümrük vergisiz erişimden yararlanmaktadır. Kenya da bu yasa kapsamında yer alan ülkelerdendir.

AB-OACPS Ortaklık Anlaşması

Bu ortaklık anlaşması, AB'nin 79 ülkeyle ilişkilerinin yeni yasal çerçevesi olarak hizmet etmektedir. The Organisation of African, Caribbean and Pacific States ülkelerine 47 Afrika, 16 Karayip, 15 Pasifik ülkesi ve Maldivler Cumhuriyeti dahildir. Anlaşma, AB ve ACP ülkelerinin küresel zorluklarla birlikte başa çıkma kapasitelerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu anlaşma kapsamında AB, tüm ACP ülkeleri ile Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA) imzalamayı hedeflemektedir.

Ayrıca Kenya Devlet Başkanı William Ruto, şu an OACPS'in dönem başkanıdır.

AB-Kenya Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA)

AB ile Kenya arasında 18 Aralık 2023 tarihinde imzalanan AB-Kenya Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA) 1 Temmuz 2024 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İkili Anlaşmalar

Kenya, aşağıdaki ülkelerle ikili ticaret anlaşmaları imzalamıştır ([Kenya - Trade Agreements | Privacy Shield](#)):

Arjantin, Bangladeş, Nijerya, Bulgaristan, Çin, Komorlar, Kongo (DRC), Cibuti, Mısır, Macaristan, Hindistan, Irak, Lesotho, Liberya, Hollanda, Pakistan, Polonya, Romanya, Rusya, Ruanda, Somali, Güney Kore, Svaziland, Tanzanya, Tayland, Zambiya ve Zimbabve.

Birkaç ülkeyle de anlaşma müzakereleri devam etmektedir:

Belarus, Çek Cumhuriyeti, Etiyopya, Eritre, İran, Kazakistan, Mauritius, Mozambik ve Güney Afrika.

3.10.1. Doğu Afrika Birliği

Doğu Afrika Birliği (East African Community - EAC) Burundi, Kenya, Ruanda, Tanzanya, Uganda, Güney Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Somali'den oluşmaktadır. Yönetim merkezi Tanzanya'nın Arusha şehridir. Kenya'nın üyeliği, 300 milyon nüfuslu ve 300 milyar dolarlık GSYİH'li tek bir pazarın parçası olmak anlamına gelmektedir.

EAC pazarının bir üyesi olarak, bir EAC ülkesinde üretilen ve başka bir ülkede satılan tüm mallar, üye ülkeler arasında hiçbir gümrük tarifesi olmaması nedeniyle yerel olarak üretilmiş gibi muamele görür. Ticaretin önündeki tarife dışı engeller de kaldırılmıştır. Aynı üye ülkeler,

hammadelerin üretimini ve işlenmesini teşvik etmek amacıyla EAC'ye giren mallar için ortak bir gümrük tarifesi uygulamaktadır. Bu program kapsamında, hammadeler gümrük vergisiz, ara mallar yüzde 10 ve mamul mallar yüzde 25 vergilendirilmektedir.

Doğu Afrika Birliği nezdinde uygulanan gümrük vergilerini gösteren (EAC Common External Tariff) güncel tam listeye

<https://kra.go.ke/images/publications/EAC-CET-2022-VERSION-30TH-JUNE-Fn.pdf>

linkinden ulaşılabilir.

Değerlendirilen gelecek adımlar arasında bir parasal birlik ve bir siyasi federasyon yer almaktadır.

3.10.2. Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA)

COMESA (Common Market for Eastern and Southern Africa), 800 milyar dolarlık milli hasılası, 320 milyar dolarlık küresel dış ticareti, 12 milyon km² yüzölçümü, 600 milyona yaklaşan nüfusu kapsayan 21 üye devleti ile Afrika'nın neredeyse üçte ikisine sirayet eden ortak pazar yeri oluşturmaktadır. Bölge menşeli mallar için nicel ve tarife dışı engellerin nihai olarak kaldırılması ile yakın gelecekte bir gümrük birliği planlanmaktadır. Ortak dış tarifeler de öngörülmektedir. Hem COMESA'ya hem de EAC tek pazarına üye olan bazı ülkelerin getirdiği teknik ve yasal zorluklar göz önüne alındığında, COMESA birliğinin koşullarının EAC'nin koşullarıyla uyumlu hale getirilmesi muhtemeldir.

Üye ülkeleri şunlardır: Burundi, Komorlar, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Cibuti, Mısır, Eritre, Etiyopya, Kenya, Libya, Madagaskar, Malavi, Mauritius, Ruanda, Seyşeller, Somali,

Sudan, Svaziland, Tunus, Uganda, Zambiya, Zimbabwe.

3.11. Standartlar

Ülkede standartları belirleyen ve çeşitli düzeylerde standartlara uygunluğu gösteren belgelendirmeler yapan kuruluş Kenya Bureau of Standards'dır (KEBS). Ayrıntılar için <https://www.kebs.org> web sitesi kontrol edilebilir.

Kenya piyasasına arz edilecek ithal ürünler, sevkiyat öncesi menşe ülkesinde KEBS tarafından yetkilendirilmiş kuruluşlar tarafından ürün güvenliği ve belirli kalite standartları açısından denetlenmektedir. Denetimlerin başarılı sonuçlanması halinde durumu tevsik eden bir uygunluk belgesi (certificate of conformity) hazırlanarak ihracatçıya teslim edilmekte ve bu ürünler Kenya gümrüğünden ancak uygunluk belgesinin ibraz edilmesiyle geçirilebilmektedir.

KEBS yetkilendirilmiş kuruluşların belirlenmesi için ihaleye çıkmakta ve bu kuruluşları dünya genelinde tayin ettiği 19 bölge bazında yetkilendirmektedir. Ülkemizin de içinde bulunduğu

Akdeniz bölgesinde söz konusu denetimleri yapmaya tek yetkili kuruluş SGS'dir. Ayrıntılar için <https://www.sgs.com.tr> web sitesi takip edilebilir.

3.12. Zorunlu belgeler

Kenya Standartlar Bürosu, sevk öncesi inceleme kapsamında uygunluk kontrolünü malların menşe ülkesinde yapmak üzere tüm dünyada farklı denetim ve gözetim firmalarını atamıştır. Türkiye'de ise SGS Türkiye (<https://www.sgs.com/tr-tr>) şirketi atanmıştır.

Kenya'da ithal ürünler sevk öncesi incelemeye tabi olup KEBS tarafından söz konusu denetimleri yapmak üzere yetkilendirilmiş SGS'nin düzenlediği **uygunluk belgesi (Certificate of Conformity)** birçok üründe zorunludur. 2023 yılında KEBS tarafından yayınlanan PVOC PROGRAM OPERATIONS MANUAL ([PVOC-MANUAL_v13.pdf](https://www.kebs.org/PVOC-MANUAL_v13.pdf) ([kebs.org](https://www.kebs.org))) konuya ayrıntılı açıklama getirmektedir.

Diğer taraftan aşağıdaki bölümlerde HS kodlarına ve ürün tanımlarına yer verilerek ayrıca istenilen bilgi ve belgeleri açıklanmaktadır.

3.13. İthalat izinleri

Taze meyve sebze ithalat gereksinimleri

Taze meyve ve sebze ithalatı, Kenya Plant Health Inspectorate Service (KEPHIS)¹ tarafından düzenlenir ve bu servis, Kenya izin gerekliliklerine sıkı sıkıya uyulması için menşe ülkedeki bitki sağlığı yetkililerine ulaşması gereken bitki ithalat iznini verir. Kenya'ya ithal edilen herhangi bir gönderiye, bir bitki ithalat izninin bir kopyası ve bir bitki sağlığı sertifikası eşlik etmelidir. Gönderinin varışında, ithalatçı gönderisini doğrulama için bir (KEPHIS) bitki müfettişine bildirmelidir.

Gübre ithalat izinleri için gereksinimler

İthalatçılar, gübre ithal etmek için Tarım Bakanlığı tarafından lisanslandırılmalıdır. KEPHIS, güvenli ve etkili olduklarından emin olmak için biyolojik bazlı gübreler için risk değerlendirmeleri yapar. İthalatçıların, gübrenin sağlık durumunu doğrulayan menşe ülkesinden bir bitki sağlığı sertifikasına ihtiyaçları vardır. Bunlara ek olarak KEPHIS tarafından "İthalat Bildirimi" (Form SR14) verilir. Ayrıca İthalatçıların Bahçe Bitkileri Müdürlüğü'ne (HCD), KEPHIS'e ve potansiyel olarak Ticaret Kolaylaştırma Platformu (TFP) gibi diğer ilgili kuruluşlara kayıt yaptırımları gerekecektir.

3.13.1. Tarım ürünlerinin gönderi denetimi ve test aşaması

Kenya Standartlar Ofisi KEBS tarafından belirlenen yöntemlerden biri olan bu yönteme göre Kenya'ya sevk edilecek ürünler hem gelişinden önce test edilmeli, hem de ilgili standartlara ve gerekliliklere uygunluğu göstermek için fiziksel olarak denetlenmelidir. Bu yol, tüccarlar veya üreticiler tarafından ihraç edilen tüm ürünlere açıktır. Ancak aşağıda yer verilen bazı tarımsal ürünlerin denetimi özellikle bu kapsamda olması zorunludur.

Aşağıdaki ürünler, risklerine göre yalnızca Bu Yöntem kapsamında sertifikasyona uygundur:

- Hayvansal ve Balıkçılık ürünleri (taze ve dondurulmuş - daha fazla işlenmemiş)
- Pirinç, buğday, fasulye, mısır vb. gibi tahıl ve bakliyatların toplu sevkiyatları
- Yenilebilir yemeklik yağlar
- Gübre
- Taze süt ürünleri
- Taze bahçe ürünleri
- Şeker

¹ Kenya Bitki Sağlığı Denetim Hizmeti

3.13.2. Bitki sağlığı önlemleri

Bitkisel ürünlerin ithaline ilişkin düzenlemeler Kenya Plant Health Inspectorate Service (KEPHIS) tarafından yerine getirilmektedir. KEPHIS tarafından hazırlanan ayrıntılı rehber [guidelines.pdf \(kephis.org\)](https://www.kephis.org/guidelines.pdf) linkinden ulaşılabilir olup uygulama özetle aşağıdaki gibidir.

Uygulamaya canlı biyolojik kontroller, biyo-gübreler, biyo-uyarıcılar, organik gübreler, bunların ürünleri ve diğer düzenlenmiş maddeler dahildir. Risk değerlendirmesi tamamlandıktan sonra, onaylanan ürünler etkinlik veya kayıt için ilgili araştırma kurumlarına yönlendirilir.

Bitki İthalatı ve Karantina Düzenleme Sistemi (PIQRS)² aracılığıyla sağlanan ürüne en uygun başvuru formu seçilip doldurulur. KEPHIS kayıt görevlisi, başvuru formu ayrıntılarının eksiksizliğini ve kabul edilebilirliğini değerlendirerek başvuruyu PIQRS sistemi aracılığıyla kabul edecek veya reddedecektir.

3.13.3. Biogüvenlik denetimleri

Biyogüvenlik denetimleri Biyogüvenlik Yasasına göre yapılmaktadır.

Bu Yasanın amaçları şunlardır:

1. Gerekli araştırmaları yaparak genetiği değiştirilmiş organizmaların oluşturabileceği riskleri en aza indirmek;
2. İnsanların ve çevrenin sağlığı üzerinde olumsuz etkisi olabilecek genetiği değiştirilmiş organizmaların geliştirilmesi, transferi, elleçlenmesi ve kullanımında yeterli düzeyde koruma sağlamak; ve
3. Genetiği değiştirilmiş organizmaların geliştirilmesi, transferi, elleçlenmesi ve kullanımı ve ilgili faaliyetler hakkında inceleme ve karar alma için şeffaf, bilime dayalı ve öngörülebilir bir süreç oluşturmak.

Ayrıntılı bilgiye

www.biosafetykenya.go.ke/index.php?option=com_content&view=article&id=16&Itemid=121 linkinden ulaşılabilir.

3.13.4. Helal belgelendirme

Helal sertifikasyonu işlemleri Kenya Bureau of Halal Certification kurumunca yapılmakta olup kurumun web sitesine www.kbhc.info linkinden ulaşılabilir. Ancak Kenya'ya ithalatta helal belgelendirme zorunluluğu bulunmamaktadır.

KBHC, tüm ürünlerin İslami beslenme yasalarının gerektirdiği maksimum hijyenik ve insani standartlara uymasını sağlamayı amaçlayan, kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. KBHC, bu ürünleri kaynaktan tüketiciye kadar her noktada izler. Bu süreç, KBHC tarafından eğitilmiş müfettişler tarafından yapılan kapsamlı denetim ve sürekli kontroller yoluyla yürütülür.

3.13.5. İthalat denetimleri özel düzenlemeye tabi ürünler

Hangi kurumların ne tür belgeler verilmesi şartı ile ithalat yapılabileceği bilgilerine aşağıdaki tabloda ayrıntılı şekilde yer verilmiştir. Bu ürünler sevk öncesi incelemeye tabi olmakla birlikte muhtelif kurumlarca sağlık ve güvenlik yönünden denetime tabidirler.

Zorunlu belgelendirme talep edilen ürünler	Söz konusu belgeleri veren/düzenleyen kurum/kuruluş
--	---

² Plant Import & Quarantine Regulatory System

▪ 0101–0106: Live animals ▪ 0201–0210: Fresh/chilled carcasses only ▪ 0407.11.00, 0407.19.00 – Fertilised eggs for incubation ▪ 0504.00.00: fresh/chilled only ▪ 0506.10.00, 0506.90.00: Bones and horn-cores ▪ 0508: Coral and similar materials ▪ 0511.10.00: Animal semen ▪ 0511.99.10: Animal semen other than of bovine ▪ 4101 – 4103: Raw hides and skins	Ministry of Agriculture and Livestock Development – Director of Veterinary Services IMPORT/EXPORT – Ministry of Agriculture and Livestock Development (kilimo.go.ke) • Import Permit • Local CoC (İhracat ülkesinden CoC olmadan gelen ürünler için) • Import Standardization Mark (ISM) Permit (Yerel piyasada satılacak ürünler için)
▪ 0601 - 0604: Live plants and planting materials ▪ 0701 - 0709: Edible vegetables and certain roots and tubers – (Fresh/chilled) ▪ 1211, 1213: Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds, and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder ▪ 1401- 1404: Vegetable planting materials; vegetable products not elsewhere specified or included ▪ Seeds for sowing under any chapter.	Kenya Plant Health Inspectorate Services Import/Exports Kenya Plant Health Inspectorate Service - KEPHIS • Import Permit • Local CoC (İhracat ülkesinden CoC olmadan gelen ürünler için) • İhraç ülkesinde düzenlenen İhraç Kontrol Belgesi
▪ 0301 – 0302: Fish Live, fresh, or chilled ▪ 0306: Crustaceans, whether in shell or not, live, fresh, or chilled ▪ 0307: Molluscs, whether in shell or not, live, fresh or chilled ▪ 0308: Other aquatic invertebrates ▪ 0511.91.10: Fish eggs	Ministry of Agriculture and Livestock Development – Fisheries Department IMPORT/EXPORT – Ministry of Agriculture and Livestock Development (kilimo.go.ke) • Import Permit • Local CoC (İhracat ülkesinden CoC olmadan gelen ürünler için) • Import Standardization Mark (ISM) Permit (Yerel piyasada satılacak ürünler için)

31: Fertilisers	Kenya Plant Health Inspectorate Services Import/Exports Kenya Plant Health Inspectorate Service - KEPHIS • Import Permit • Agriculture and Food Authority (AFA) Licence • AFA Integrated Management Information System (IMIS) Agriculture and Food Authority, Kenya - AFA
3808: Insecticides, rodenticides, fungicides, herbicides, anti-sprouting products	Pest Control Products Board Trial Samples Import Procedure – PEST CONTROL PRODUCTS BOARD (pcpb.go.ke) • Import Permit • Certificate of radioanalysis
▪ 3002.42.00: Vaccines for veterinary medicine ▪ 3002.49.00: Other veterinary vaccines ▪ 3808 Livestock and animal medicine under	Veterinary Medicines Directorate Homepage VMD - Veterinary Medicine Directorate • Import Permit • Local CoC (İhracat ülkesinden CoC olmadan gelen ürünler için) • Import Standardization Mark (ISM) Permit (Yerel piyasada satılacak ürünler için)
▪ 0507: Ivory, tortoise-shell, whalebone and whalebone hair, horns, antlers, hooves, nails, claws and beaks, unworked or simply prepared but not cut to shape; powder and waste of these products.	Kenya Wildlife Service InfoTradeKenya • Import Permit • Local CoC (İhracat ülkesinden CoC olmadan gelen ürünler için) • Import Standardization Mark (ISM) Permit (Yerel piyasada satılacak ürünler için)

3.14. Etiketleme ve ambalajlama

Önceden paketlenmiş ürünlerin ithalatı metrik ağırlık veya metrik sıvı ölçüsü ile satılmalıdır. Ağırlıklar ve ölçü göstergeleri metrik formda olmalı veya hem metrik hem de İngiliz ölçü birimlerine uygun birimleri (ör. ABD standardı) göstermelidir.

İthal edilen ürünlerin ambalajlarının tüm etiketleri İngilizce ve/veya Kiswahili dilinde olmalıdır. Paketlenmiş ürünler (gıda maddeleri, kimyasallar, kozmetikler ve benzeri ürünler gibi) parti numaralarını ve son kullanma tarihlerini ve/veya üretim tarihlerini belirtmelidir. Sınırlı raf ömrüne sahip tüm ithalatlar (gıda ürünleri) Kenya'ya beklenen varış tarihinden itibaren %75'ten fazla raf ömrüne sahip olmalıdır. Gıda dışı ürünler için gereken asgari raf ömrü %50'dir.

Ayrıntılı bilgi için; bazı özellik arz eden ürünler için Standartlar Kanunu uyarınca hazırlanan aşağıdaki tebliğler incelenebilir.

- Kenya standard on labelling pre-packaged foods,
- Kenya standard specification for tomato products,
- Kenya standard specification for drinking water,
- Kenya standard specification for general standard for the labeling and claims for prepackaged foods for special dietary uses,
- Kenya standard specification for essential oils—labelling and marking containers,
- Kenya standard specification for the labelling of and claims of foods for special medical purposes

Kenya Bureau of Standards tebliğleri [KEBS WEBSTORE](https://www.kebs.go.ke/) linkinden satın alınabilmektedir.

3.15. Lojistik

Kenya'nın ve hatta Doğu Afrika'nın Hint Okyanusuna açılan en büyük limanı Mombasa limanıdır. Her türlü tonajda geminin yanaşmasına imkan verecek kapasiteye sahiptir. İkinci limanı ise henüz kullanımı çok yaygın olmayan Lamu Limanıdır. Ülkemizden yüklenen ağır ve hacimli eşyaların Kenya'ya ulaşımı çoğunlukla deniz yolu ile sağlanmakta olup Süveyş Kanalı ve Kızıl Denizi aşan gemiler Hint Okyanusuna ulaşmasının ardından Mombasa limanına gelmektedir.

Taşıyıcı şirket bulmakta zorluk bulunmamakta olup her türden irili ufaklı birçok konteyner taşıma şirketi Mombasa'ya yanaşmaktadır.

Yüklerin Kenya'ya ulaşmasında uzun yıllardan beri sıkıntı olan gemi kaçırma ve fidye isteme şeklinde yürütülen korsanlık problemi ve son günlerde Yemenli bazı grupların Kızıldeniz'de yük taşıyan gemilere yaptıkları saldırılar maalesef

Kenya'ya gemi trafiğini olumsuz etkilemektedir. Türkiye'den Kenya'ya gelen yükler, Kızıldeniz'deki sorun başlamadan önce 30-45 gün arasında 40 ft konteyner 3-4 bin USD'a gelmekteyken, Kızıldeniz sorunu ile beraber rota sıklıkla Güney Afrika Ümit Burnu'nu dolaşarak 80-90 günde gelme yönünde kaymış ve fiyatlar 9-10 bin USD'yi bulmuştur. ([By the numbers: How conflict in the Red Sea disrupts global trade – POLITICO](#)). Bazı taşıma şirketleri halen Kızıldeniz'i kullanmaya da devam etmektedir. Zaman ve fiyat yönünden alternatif konteyner taşıma firmalarını kontrol etmekte fayda vardır.

3.16. Dağıtım kanalları ve perakende satışlar

Kenya’da satışlar büyük oranda konvansiyonel mağazalarda gerçekleşmekte, çevrimiçi alışveriş imkân ve alışkanlığı henüz gelişmektedir. Büyük perakendecilerin alımlarını az sayıda toptancı vasıtasıyla gerçekleştirdiği gözlemlenmektedir. Lojistik kısıtlar ve altyapı yetersizlikleri perakende sektörünü olumsuz olarak etkilemektedir. Nairobi ve Mombasa gibi büyük şehirler dışındaki yerlere ulaşabilmek için iyi bir distribütör ağı kurulmalıdır. Fiyata duyarlı olan pazarda maliyetlerin asgari düzeyde tutulması satışları etkileyecektir.

Acente

Kenya’da, Kenya’ya ihracat yapan yabancı şirketlerin yerel bir acente veya distribütör bulundurmasını gerektiren hiçbir yasa veya politika yoktur. Ancak, bir Türk şirketinin Kenya’da ikamet eden bir acente veya distribütör bulundurması şiddetle tavsiye edilir. İhraç edilecek ürün servis gerektiriyorsa, kalifiye servis personeli ve makul miktarda yedek parça sağlanmalıdır. Bir acente, distribütör veya ortak bulmak için, Kenya’da gerçekleşen fuarlara katılım, şirketler ile yüz yüze temas anlamında faydalı olacaktır. Diğer taraftan yurt dışı pazar araştırması kapsamında bireysel ziyaretler yapılması da faydalı olacaktır. Bunlara ek olarak her zaman Ticaret Müşavirliğinden destek alınması mümkündür ve tavsiye edilir.

Franchise

Türk firmalarımızca Kenya’da az da olsa franchise verilerek çalışan şirketlerimiz mevcuttur. Franchise işletme modeli de acente işletme modeli kısmında bahsedilenler ile benzerlik göstermektedir.

Franchisingin önündeki temel engeller ise; fikri mülkiyetin korunması, gerekli kalite standartlarını karşılayan yerel tedarik eksikliği, franchise sözleşmesinin sık sık ihlal edilmesi ve franchise alanların taahhüt eksikliği, sınırlı müşteri tabanı ve genel olarak franchising konseptinin anlaşılmaması olarak sayılabilir.

3.17. E-Ticaret

UNCTAD (2022) Kenya eTrade Readiness Assessment raporuna göre; Kenya devletinin son otuz yılda yaptığı yatırımlar sayesinde Kenya sağlam bir dijital altyapıya sahip olmuştur. Ülkede e-ticaretin büyümesinin kritik kolaylaştırıcı faktörleri; internet kullanımının artması, dijital cihazların kullanımı ve mobil para yenilikleridir. Bu kapsamda Kenya, 2022’de toplam gelirlerin 3,6 milyar ABD dolarına ulaşması beklenen Afrika kıtasında e-ticarete Nijerya ve Güney Afrika ile birlikte liderler arasındadır. Bununla beraber e-ticaretin mevzuat alt yapısı zayıf olup, güçlendirilmesi yönünde piyasada yaygın görüş hakimdir.

Kenya, dört uluslararası havaalanı, kapsamlı bir karayolu ve demiryolu ağı ve iki modern derin deniz limanı da dahil olmak üzere nispeten iyi gelişmiş ulaşım ve lojistik altyapısına sahiptir. Ayrıca, iç pazarına hizmet eden birkaç ulusal ve uluslararası kargo firması da vardır. Ancak, fiziksel adresleme sistemlerinin olmaması, yoğun yol tıkanıklığı, daha küçük lojistik şirketleri arasında takip ve izleme yeteneklerinin eksikliği ve Kenya’nın bazı bölgelerindeki zayıf karayolu altyapısı, ülkedeki e-ticaret için kritik zorluklardır.

Kenya, mobil para inovasyonunda kıta lideridir. Afrika’nın önde gelen mobil para transfer hizmeti olan ve 50 milyondan fazla aktif kullanıcıya sahip M-Pesa’nın evidir. Sonuç olarak, mobil para e-ticaret için en yaygın ödeme yöntemidir.

E-Ticarete ise en sık kullanılan şirket [Jumia Kenya](#)’dır. Ayrıca [Kilimall](#), [Jiji](#) de sıklıkla kullanılmaktadır.

3.18. Satış sonrası hizmetler

Kenyalı alıcılar, özellikle elektronik ürünler için garantiler dahil olmak üzere giderek daha güçlü satış sonrası servis ve müşteri desteği talep etmektedir. Satış sonrası onarım, teknik servis ve müşteri desteği, Kenya'nın zorlu fiziksel altyapı ortamı göz önüne alındığında özellikle önemlidir. Kenya'daki ürünler genellikle nakliye, uygunsuz kurulum ve sürekli elektrik akımı dalgalanmalarından dolayı hasar görür. Bu sebeplerle satış sonrası destek, satış döngüsünün ayrılmaz bir parçası olmaya devam etmekte ve satıcıya ek bir avantaj sağlamaktadır.

Diğer taraftan üreticiler, yerel bir temsilciyle birlikte kurulum ve kullanım talimatları dahil olmak üzere ayrıntılı ürün bilgileri sağlamalıdır. Yedek parçaların yerelde bulunabilirliği ve ulaşılabilirliği de hayati önem taşımaktadır.

Tarım ve hayvancılık alanında teknik bilgi gerektiren ürünlerin tedarik sürecinde ürün hakkında eğitim desteği, sahada uygulama desteği gibi satış sonrası hizmetler satışlara yardım edecektir.

3.19. Reklam ve pazarlama

Tarımsal pazarlama, tarım sektörünün üretkenliğini kısıtlayan önemli zorluklardan biri olarak tanımlanmaktadır. Kırsal pazarların iyileştirilmesine yönelik tüm çabalar; temel altyapı ve ürünlerin güvenli bir şekilde işlenmesi için tesislerle daha sağlıklı bir ortam sağlayarak gıda güvenliğini güçlendirmeye; taze ürünlerin ve besin değerlerinin korunmasına ve uygun barınakların, depolama alanlarının ve su tesislerinin sağlanmasına; uygun eğitimlerin sağlanması yoluyla yetiştirme ve pazarlama faaliyetlerinin iyileştirilmesine; tüm paydaşların pazar yönetiminde temsil edilmesinin sağlanmasına; kadınların, gençlerin ve engelli kişilerin katılımlarını ve pazar tesislerine erişimlerini kolaylaştırarak dışlanma riskinin azaltılmasına ihtiyacı vardır.

Ülkede en yaygın kullanılan geleneksel reklam biçimleri basılı yayın, radyo ve televizyondur. Ancak Hükümet de dâhil olmak üzere çoğu şirket ve kuruluş artık internet üzerinden ve sosyal medya platformları aracılığıyla yeni reklamcılık yöntemlerini de benimsemektedir. Ürün şikâyetleri de artık çeşitli sosyal medya platformları aracılığıyla kolayca bildirilebilmektedir. Şirketler müşterilerine daha kolay ulaşmak için giderek daha fazla web sayfası kurmakta ve sosyal medya hesapları oluşturmaktadırlar.

Diğer taraftan, pazarda Türk mallarının imajı oldukça olumludur. Türk malı ve markalarının piyasada görünürlüğünün artırılmasının ve fiyat-kalite dengesine vurgu yapan bir pazarlama stratejisinin satışları olumlu yönde etkileyeceği değerlendirilmektedir.

3.20. İş yapma kolaylığı, iş kültürü, özel günler, bayramlar

Kenyalı iş insanları, özellikle üstlerle etkileşimlerde resmiyete önem verir. Ünvanlar yaygın olarak kullanılır ve birine adıyla hitap etmek, yakın bir çalışma ilişkisi kurulmadığı sürece saygısızlık olarak görülebilir. Kenya'daki işyeri iletişimi dolaylı olma eğilimindedir. Doğrudan yüzleşme, özellikle üstlere karşı, genellikle saygısızlık olarak görülür.

Çalışanlar, beden dili, yumuşatılmış ifadeler veya şakalar yoluyla anlaşmazlıklarını veya endişelerini gizlice iletebilirler. Örneğin, bir talebe doğrudan "hayır" demek yerine, biri "bu zor olabilir" gibi ifadeler kullanabilir veya alternatif çözümler önerebilir.

Toplantılar genellikle açık gündemler ve belirlenmiş konuşmacılar içeren yapılandırılmış bir formatı takip eder. Söz kesmek veya sıra dışı konuşmak kaba olarak görülebilir. Kenyalılar, uyum sağlamak ve havayı yumuşatmak için mizah kullanırlar. Ancak, istemeden gücendirmekten kaçınmak için kültürel nüanslara dikkat etmek gerekir.

Duruş, jestler ve göz teması, hepsi anlam ifade eder. Göz temasını sürdürmek saygıyı gösterirken, kıpırdanmak veya başka yere bakmak rahatsızlık veya anlaşmazlık belirtisi olabilir.

Uyum ve güven oluşturmak esastır. Kenyalılar kişisel bağlantılara değer verir ve ayrıntılara dalmadan önce güven oluşturmak için zaman ayırabilirler.

Kazan-Kazan yaklaşımı, ortak zemin ve yaratıcı çözümler belirleyerek karşılıklı olarak faydalı çözümler bulmaya odaklanırken, uzun vadeli ilişkileri teşvik eder ve Kenya iş dünyasında giderek daha fazla tercih edilmektedir.

Dakiklik giderek daha fazla değer görürken, zaman yönetimine esnek bir yaklaşım yaygındır. Görüşme saatine bir süre geç gelinmesi Kenyalılar için normaldir.

Kenya'da çeşitli resmi tatiller, bölgesel kutlamalar ve dini kutlamalar yıl boyunca iş operasyonlarını etkileyebilir. Bu kültürel ve yasal belirteçleri anlamak, sorunsuz planlama ve verimli zamanlama için çok önemlidir. Kenya, Çalışma Yasası tarafından zorunlu kılınan, resmi tatiller olarak da bilinen bir dizi ulusal tatile uymaktadır.

Bazı önemli resmi tatiller (2026 için)

Tarih	Tatil
1 Ocak	Yılbaşı
11 Şubat	Moi Anma Günü
20 Mart	Ramazan Bayramı
3 Nisan	Paskalya Cuması
6 Nisan	Paskalya Pazartesi
1 Mayıs	İşçi Bayramı
27 Mayıs	Kurban Bayramı
1 Haziran	Madaraka Günü
10 Ekim	Mazingira Günü
20 Ekim	Mashujaa Günü
24 Ekim	Diwali (Hindu Bayramı)
12 Aralık	Jamhuri Day (Milli Gün)
25 – 26 Aralık	Noel

Resmi tatiller ve büyük kutlamalar Kenya'daki çalışma programlarını önemli ölçüde etkiler. İşletmeler genellikle bu günlerde çalışma saatlerini ayarlar veya tamamen kapatır. Özellikle Noeli içine alan Aralık ayı ikinci haftasından itibaren neredeyse Ocak ayının ilk haftasına kadar tatil yapmak ve yıllık izin kullanmak genel kabul görmüş bir alışkanlıktır. Bu tatilleri planlamanıza dahil etmeniz ve program ayarlamalarını buna göre yapmanız tavsiye edilir.

Mesai saatleri 08.00-17.00 ya da 09.00-18.00 olarak uygulanmakta, Cumartesi ve Pazar günleri hafta sonu tatili yapılmaktadır. Yerel saat yıl boyunca Türkiye ile aynıdır.

3.21. İthalat vergileri

3.21.1. Gümrük Vergisi

Kenya'nın dahil olduğu Doğu Afrika Birliği'nde (EAC) uygulanan ortak gümrük tarifesi incelendiğinde; tarım ve hayvancılık ürünlerini içeren 1-24 arası tarifeler ve 31 nolu Gübreler tarifesine bakmak gerekir.

Canlı hayvanlarda damızlık olması halinde % 0, diğer canlı hayvanlarda % 25, tüketime hazır et olarak ithali halinde % 35 Gümrük Vergisi uygulanmaktadır.

Balıklar ve diğer deniz mahsullerinde % 25 Gümrük Vergisi görülmektedir.

Yumurta da % 25 vergiye tabi olup, diğer taze sebze-meyve, çay, kahve gibi gıda ürünleri ise % 25 ve 35 arasında değişim göstermektedir.

12 nolu tarife altında yer alan “yağlı tohumlar ve yağlı meyveler; çeşitli tahıllar, tohumlar ve meyveler; endüstriyel veya tıbbi bitkiler; saman ve yem” altında ise % 0 ve % 10 vergilerine rastlanmaktadır.

Gümrük tarifesinin Hassas Ürünler başlığı altında 2 sayılı listede aşağıda özetle tarifelerine ve isimlerine yer verilen ürünler için karşılarında belirtilen oranlar uygulanmaktadır.

04.01; 04.02; 04.03; 04.06	Süt ve her türlü süt ürünleri	% 60		
10.05	Mısır	% 50		
10.06	Pirinç	%75	veya	345
USD/MT				
		(Yüksek olanı)		
11.02	Mısır unu	%50		
	Pirin unu	%75	veya	345
USD/MT				
		(Yüksek olanı)		
17.01	Şeker kamışı veya pancar şekeri	%100	veya	460
USD/MT				
		(Yüksek olanı)		

Liste uzayıp gitmekte olup ayrıntılara ulaşmak için [EAC-CET-2022-VERSION-30TH-JUNE-Fn.pdf](#) linkte verilen tarife cetvelinin incelenmesinde fayda görülmektedir.

3.21.2. KDV

KDV Kanununa göre KDV'den muaf eşyalar ile birlikte % 0 ve % 16 KDV Oranı uygulaması mevcuttur. İşlenmemiş tarım ürünleri ve tarım hizmetleri genellikle KDV'den muaftır. Mısır unu, buğday unu gibi bazı temel gıda maddeleri sıfır oranlıdır. Aşağıda özetle muaf ve sıfır oranlı bazı temel ürünlere yer verilmiştir.

Aşağıdaki tarımsal ürünler KDV'den **muaf**tır.

- 0511.10.00 tarife numaralı sığır sperması
- 0511.91.10 tarife numaralı balık yumurtaları
- 0511.10.00 tarife numaralı diğer hayvan spermaları
- 1201 tarife numaralı soya fasulyesi
- 1202 tarife numaralı yer fıstığı
- 1204 tarife numaralı keten tohumu
- 1206 tarife numaralı ay çekirdeği tohumu
- 1207 tarife numaralı pamuk tohumu
- 1005 tarife numaralı mısır tohumu
- 1212 tarife numaralı şeker kamışı
- Tarifenin 1'inci bölümünde yer alan canlı hayvanlar
- Etler, sakatatlar
- Balık, kabuklular
- İşlenmemiş süt
- Hububat
- Sebzeler, kökler

- 31 tarife numaralı gübreler
- 84 ve 85 tarifesindeki bitki makineleri
- Traktörler

Tarım ve hayvancılık ürünlerinden ve bunlarla alakalı olabilecek diğer endüstriyel ürünlerden bir kısmına yer verilmiş olup tüm listeye linkteki KDV Kanunu eklerinden [ValueAddedTax_ActNo35of2013.pdf](#) ulaşılabilir.

Bunlara ek olarak; ihracat amaçlı veya mezata çay ve kahve arzı; mısır, buğday unu arzı; ekmek arzı; süt ve krema gibi aşağıdaki tarımsal ürünler ve hizmetler % 0 KDV oranına tabidir.

Bunların haricindeki diğer her türlü mal ve hizmet arzı genel oran olan % 16 KDV'ye tabidir.

3.21.3. Diğer vergiler

Bunların haricinde CIF üzerinden Import Declaration Form (IDF) 3,5% ve Railway Development Levy (RDL) 2% ek yükler uygulanmaktadır.

Bunlara ek olarak ayrıca Merchant Superintendent Shipping Levy (MSS) adı altında deniz limanlarından eşya getirilmesi halinde uygulanan bir vergi vardır. Ulusal denizcilik işlemlerinin ulusal mevzuat ve uluslararası denizcilik sözleşmeleri doğrultusunda gözetimi, koordinasyonu ve düzenlenmesi görevinin ifası karşılığında alınır.

- 20 ft konteyner için gross metric ton başına 1.5 USD
- 40 ft konteyner için gross metric ton başına 1.75 USD

Uygulanmaktadır.

3.22. Ödeme şekilleri

Kenya'da alınan malların karşılığında ödemelerin geciktirilmesi, hiç ödeme yapılmaması, malların limandan çekilmesinde gecikme nedeniyle demoraja sebep olunması veya dolandırıcılık vakaları ile sıklıkla karşılaşmaktadır. Bu sebeptir ki ihracatta mutlaka peşin veya akreditifli çalışılması tavsiye edilmektedir.

Diğer taraftan ihracatta CIF teslim çalışılan durumlarda, alıcının malı limandan geç çekmesi nedeniyle demoraja sebep olunduğu, teslim şeklinin CIF olmasından dolayı da demorajın kime yükleneceği konusunda anlaşmazlıkların yaşandığı, taşıyıcı şirketlerin sıklıkla malın göndericisine demorajı yansıtmaya çalıştığı tecrübe edilmektedir.

3.23. Tarife dışı engeller

Kenya'nın ithal ürünler için uyguladığı prosedürlerin ihracatçılarımız açısından teknik engel oluşturmadığı değerlendirilmekle birlikte, sevk öncesi inceleme süreçlerinin uzun sürebilmesi zaman zaman şikayetlere konu olmaktadır. Öte yandan, söz konusu uygulama bütün ülkelerin ihraç ürünlerini kapsamakta, her ülke ihracatçıları için benzer süreçler yaşanmaktadır.

Kenya, Doğu Afrika Topluluğu (EAC) ve Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA) gibi bölgesel entegrasyona yönelik uluslararası kuruluşların üyesidir. Ülke, bu kapsamda birçok diğer Afrika ülkesiyle tercihli ya da gümrük vergisiz ticaret yapmakta, diğer üye ülkelerden ihracatçılar pazara girişte avantajlı konuma gelebilmektedir. Buna ek olarak Kenya'yla ticari ilişkileri daha gelişmiş olan özellikle Çin ve Hindistan gibi ülkelerin ülkede kurmuş olduğu ilişkiler ağıyla kendilerine avantaj sağlayabildiği gözlemlenmektedir.

Geçtiğimiz yıllarda Türkiye'den Kenya'ya ihraç edilen ürünlerin denetimlerinin Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından KEBS düzenlemelerine göre yapılması hususunda girişimler olmuşsa da Kenya otoritelerinin denetimlerin tarafsızlığı kaygısı nedeniyle bir sonuca bağlanamamıştır. Son olarak 2016 yılında iki kurum yetkilileri arasında konu gündeme

gelmiştir. KEBS yetkilileriyle yapılan görüşmelerde, bu tür denetimlerin bağımsız ve tarafsız kuruluşlarca yapılmasının gerektiği, Türk mallarının Türkiye’de resmi statüyü haiz bir kuruluş tarafından denetlenmesine sıcak bakılmadığı aktarılmaktadır. Buna ek olarak, uygunluk değerlendirme kuruluşları KEBS tarafından bölgesel olarak yetkilendirilmekte, TSE’nin Türkiye’nin dahil olduğu bölgenin diğer ülkelerinde bu denetimleri sürdürecektir bir teşkilatlanmasının olmayışı da uygulamada TSE’nin yetkilendirilmesini zorlaştırmaktadır.

Kenya’nın ürün güvenliği ve denetimi uygulamalarından kaynaklanabilecek sorunlarla karşılaşmaması için ihracat öncesinde ilgili kurumlarla irtibat kurulması mümkündür. Bu konuda Kenya Trade Network Agency ([KenTrade – Trade Made Simple](#)) sitesinin ve bu sitenin altında faaliyet gösteren Info Trade Kenya ([InfoTradeKenya](#)) sitesinin incelenmesi ve takibi faydalı olacaktır. Bölge özelinde tecrübesi bulunan kargo firmalarıyla çalışılması muhtemel sorunların çözümünü kolaylaştırabildiği gibi, Ticaret Müşavirliğimize danışılması halinde de gerekli bilgilendirme ve yönlendirme ihracatçılarımıza sağlanmaktadır.

4. Fırsatlar ve tehditler

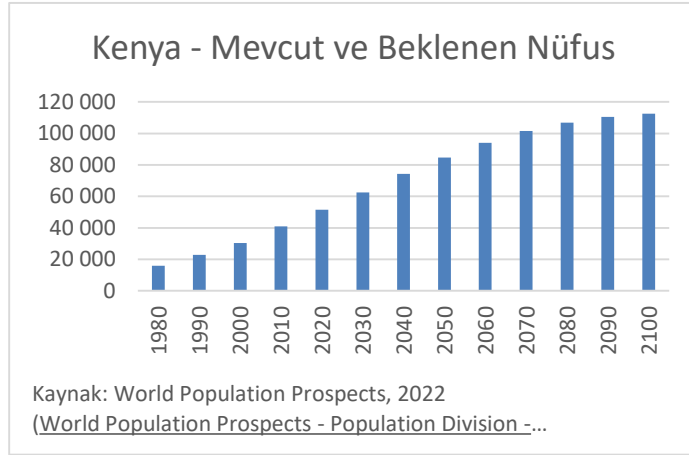
Kenya, Doğu Afrika’da önemli bir pazar olmaya devam edecektir. Kenya’nın büyük ve hızla büyüyen nüfusu, gerek Afrika gerekse de Sahra altı Afrika ülkeleri arasında karşılaştırmalı refahı ve Doğu Afrika ulaşım ve finans merkezi olarak rolü, pazar fırsatları yaratmaktadır. Koronavirüs salgını nedeniyle 2020’de görülen bir durgunluğun ardından, devam eden yıllarda güçlü bir şekilde toparlanmış olup 2025-27’de ortalama %5,6’lık bir toparlanma beklenmektedir. Geniş bant internetin, e-ticaretin ve mobil para platformlarının yaygınlaşması büyümeye yardımcı olacaktır. Yurt içi riskler arasında kuraklık ve güvensizlik yer alırken, küresel riskler arasında ABD-Çin gerginliği, devam eden Rusya-Ukrayna savaşının belirsiz sonucu, komşulardan Somali’de devam eden El-Şebab terör örgütünün varlığı, Somali’den ayrılan Somaliland özelinde komşu ülkeler ile yaşanan gerginlikler sayılabilir.

Kenya’nın içinde yer aldığı, DRC ve Somali’nin de katılımıyla sekiz üyeli bölgesel güç olan Doğu Afrika Topluluğu (EAC) içindeki işbirliği ve dayanışma nedeniyle pazar fırsatları artacaktır. Mal, hizmet, sermaye ve işgücü akışlarındaki kısıtlamaların kademeli olarak azaltılması, EAC’deki Kenyalı firmalar ve Kenya’daki daha büyük bir pazara ulaşabilecek yabancı yatırımcılar için yeni fırsatlar yaratacaktır. Kenya ayrıca yeni kurulan Afrika Kıta Serbest Ticaret Alanı’ndan (AfCFTA) faydalanmak için iyi bir konumdadır, ancak ayrıntıların kesinleştirilmesi ve anlaşmanın uygulanması birkaç yıl sürecektir.

Diğer taraftan, Transparency International’ın 2024 Küresel Yolsuzluk Algısı Endeksi’ne göre ([Kenya - Transparency.org](#)) Kenya, 100 puan üzerinden 32 puan ile 180 ülke arasında 121. sırada yer almaktadır (180. en yolsuz ülke). Özellikle arazi işlemlerinde ve büyük hükümet sözleşmelerinde yolsuzluk iddiaları devam etmektedir.

Kenya’nın kamu sektörü harcamaları, artan kamu borcundan olumsuz etkilenmektedir. Economist Intelligence Unit (EIU) Ülke Risk Raporuna göre, Kenya’nın risk değerlendirmesi, geniş bir bütçe açığı ve dış borç ödeme maliyetinin artması riskler oluşturduğu için CCC seviyesinde kalmaya devam etmektedir. Kenya’nın GSYİH’ye oranla dış borç yükü, 2023’de %70’lere yükselmiştir.

5. Görüş ve Değerlendirmeler

Kenya gerek doğum yoluyla gerekse de yoğun göç alması sebebiyle nüfusu hızlı artan bir ülkedir. Sahra altı Afrika'nın en gelecek vaat eden ülkelerinden biridir.

Birleşmiş Milletlerin 2100 yılına kadar yaptığı nüfus beklenti çalışmasında şu an 55 milyon olan Kenya'nın nüfusunun 2030 yılında 62,5 milyon, 2050 yılında 85 milyon ve 2100 yılında 112,5 milyon olması beklenmektedir. Bu sonuçlar da göstermektedir ki;

Kenya'nın hali hazırda ithalata bağımlı ve ihtiyaçları giderek artan tarım ve hayvancılık sektörü, önümüzdeki uzun yıllar boyunca da artan hızla fırsatlar yaratmaya devam edecektir. Bu sebeple Kenya tarım ve hayvancılık pazarının, Türk şirketlerimiz için fırsat olduğu değerlendirilmektedir.

6. Sektörde ihracatın artırılması için firmalara öneriler

Kenya pazarı, hemen hemen her sektörde güven kavramını ön plana çıkaran bir görüşe hâkimdir. Bu durum tarım ve hayvancılık sektöründe, yani gıda söz konusu olduğunda daha da fazla kendini hissettirmektedir. Sektör oyuncuları ile iş yapmak için onların güvenini kazanmak gerekmektedir. Bu sebeple eposta atılarak veya telefonla arayarak iş yapmayı başarmak neredeyse imkânsızdır. Kenya ticaret erbabı, iş yapacakları kişiyle yüz yüze tanışmayı, karşılıklı oturarak sohbet etmeyi ve iş konuşmayı tercih etmektedir. Bu nedenledir ki şirketlerimizin fuarlara katılımı, pazar araştırması ve firma ziyaretleri yoluyla Kenya'ya gelerek saha da bizzat boy göstermeleri büyük fark yaratmaktadır.

Diğer bir husus ise Kenya pazarı satış sonrası desteğe, satılan ürünlerin arkasında duran sağlam ve ciddi satıcılara özlem duymaktadır. Piyasada bariz bir kalitesiz mal ve yüzüstü bırakan satıcı bıkınlığı vardır. Dolayısıyla kaliteli ürün ve kaliteli satıcı bulunduğu zaman ve bir de satış sonrası destek verildiği zaman Kenyalı alıcılar uzun süreli iş yapmayı tercih etmektedirler.

İhracatımızın bir kerelik satıştan ziyade uzun yıllara yayılan, sürekliliği olan bir ticarete dönüşmesi için bu hususlara dikkat edilmesinde fayda görülmektedir.

7. Yatırımcılar için yararlı bilgiler

7.1. Faydalı linkler

Çalışma izni [Work Permits and Passes – Directorate of Immigration Services](#)

Doğu Afrika Birliği Ortak Gümrük Tarifesi <https://kra.go.ke/images/publications/EAC-CET-2022-VERSION-30TH-JUNE-Fn.pdf>

İhracat Serbest Bölgeleri [EPZA Home - EPZA \(epzakenya.com\)](#)

Kamu ihalelerine ilişkin duyurular www.tenders.go.ke

KDV ile ilgili ayrıntılı bilgi [Value Added Tax \(VAT\) - KRA](#)

Kenya Investment Authority www.invest.go.ke

Kenya Bureau of Standards <https://www.kebs.org>

NSSF - Sosyal güvenlik kaydı <https://www.nssf.or.ke>

SHA – Sosyal Sağlık Kurumu [Social Health Authority · SHA](#)

Proje sürecinde PPP’lerin listesi [Public Private Partnership Unit – The Centre of PPP Expertise \(pppunit.go.ke\)](#)

Serbest Bölgeler [Special Economic Zones Authority \(sezauthority.go.ke\)](#)

Şirket unvanı araştırılması ve reserve edilmesi; <https://www.ecitizen.go.ke>

Şirket kurulumu ile ilgili;

[Starting A Business - Kenya Investment Authority \(KenInvest\)](#)

<https://eregulations.invest.go.ke/menu/1?l=en>

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme <https://www.sgs.com.tr>

Teknik engeller www.teknikengel.gov.tr

Vergi mükellefiyet kaydı <http://kenya.eregulations.org/procedure/99/63?l=en>

[eTIMS Taxpayer Portal \(kra.go.ke\)](#)

Vize başvuruları [Kenya Electronic System for Travel Authorisation \(eTA\) \(etakenya.go.ke\)](#)

Yatırım Destekleri [Investment Incentives - Kenya Investment Authority](#)

Yatırım fırsatları ve projeler listesi için [eOpportunities \(invest.go.ke\)](#)

7.2. Ulaşılabilecek hukuki & mali danışmanlık şirket ve bürolarına ilişkin bilgiler

Hukuki ve mali danışmanlık şirketleri dahil Türk ihracatçı ve yatırımcılarımızın Kenya ile ilgili her türlü ihtiyaçlarını, Nairobi Ticaret Müşavirliği ofisine sorarak ve danışarak hareket etmesinde fayda görülmekte olup Ticaret Bakanlığımızın sistemi olan Müşavire Danışın uygulamasından soruların ve taleplerin iletilmesi mümkündür. (<https://musaviredanisin.ticaret.gov.tr/>).

Ticaret Müşavirliğimizce hazırlanan diğer raporlara ulaşmak için: [Müşavirlik Raporları \(ticaret.gov.tr\)](#)

YASAL UYARI

Burada yer alan bilgi, yorum ve tavsiyeler yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Burada yer alan ve hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan içerik, yorum ve tavsiyeler genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgiler Nairobi Ticaret Müşavirliği tarafından genel bilgilendirme amacı ile hazırlanmıştır.

Hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan bu içerik, genel anlamda bilgi vermeyi amaçlamakta olup; bu içeriğin, müşterilerin ve diğer yatırımcıların alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilgileri kapsamayabileceği dikkate alınmalıdır. Bu sayfalarda yer alan çeşitli bilgi ve görüşlere dayanarak yapılacak ileriye dönük yatırımlar ve ticari işlemlerin sonuçlarından ya da ortaya çıkabilecek zararlardan Ticaret Bakanlığı sorumlu tutulamaz.

Dr. Mustafa ALICI
Nairobi Ticaret Müşaviri
Adres: Nairobi Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği
30 Gigiri Road, off Limuru Road, Nairobi, KENYA
Ofis Tel : +254 20 7124779
Ofis IP Tel: +90 312 2048363
E-posta: nairobi@ticaret.gov.tr

www.ticaret.gov.tr

<https://musaviredanisin.ticaret.gov.tr/>